

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
"Національний гірничий університет"
Юридичний факультет**

ГІРНИЧЕ ПРАВО

*СИСТЕМАТИЗОВАНИЙ ЗБІРНИК
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ*

ЧАСТИНА 1

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ГІРНИЧІЙ СПРАВІ

*Тексти нормативно-правових актів подані
за станом на 1 серпня 2016 р.*

**Дніпро
НГУ
2016**

УДК 347.249

ББК 67.407

Г 51

Гірниче право : систематизов. зб. нормативно-правових актів : Ч. 1.
Г 51 Юридична відповідальність у гірничій справі / уклад. Р.С. Кірін ;
М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Дніпро: НГУ, 2016. –
223 с.

Наведено основні положення нормативно-правових актів з регулювання дисциплінарної, матеріальної, цивільно-правової, адміністративної та кримінальної відповідальності, зокрема у сфері загальних положень про трудову дисципліну, особливостей умов праці в гірничодобувній промисловості та дисциплінарної відповідальності працівників гірничих підприємств, загальних положень про матеріальну відповідальність, судової практики в справах про відшкодування матеріальної шкоди, визначення розміру матеріальної шкоди, загальних положень про цивільно-правову відповідальність, особливостей цивільно-правової відповідальності за порушення екологічного, надрового та гірничого законодавства, загальних положень про адміністративну відповідальність, особливостей адміністративної відповідальності за порушення трудового, цивільного, екологічного, промислового та адміністративного законодавства, загальних положень про адміністративний процес, а також особливостей адміністративної відповідальності за порушення законодавства про газ вугільних родовищ, загальних положень про кримінальну відповідальність, особливостей кримінальної відповідальності за злочини проти трудових прав, власності, довкілля та екологічної безпеки, а також проти громадської, виробничої та службової безпеки, загальних положень про кримінальний процес.

Збірник є першою спробою у вітчизняній юриспруденції трансгалузевої систематизації законодавства в цій сфері та носить неофіційний характер, видання якого здійснено з ініціативи юридичного факультету Державного ВНЗ "Національний гірничий університет".

Розраховано на студентів, які здобувають повну вищу освіту за спеціальностями "Право", "Гірництво", аспірантів, професорсько-викладацький склад. Може бути корисний працівникам правоохоронних органів, органів державної виконавчої влади, юрисконсультам та інженерно-технічним працівникам гірничодобувних підприємств.

УДК 347.249

ББК 67.407

© Р.С. Кірін, уклад., 2016

© Державний ВНЗ "Національний гірничий університет", 2016

ЗМІСТ	Стор.
ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1. ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ	14
1.1. Загальні положення про трудову дисципліну	14
Кодекс законів про працю України (витяг)	14
1.2. Особливості умов праці в гірничодобувній промисловості	19
Гірничий закон України (витяг)	19
Закон України «Про угоди про розподіл продукції» (витяг)	27
Закон України «Про нафту і газ» (витяг)	28
1.3. Особливості дисциплінарної відповідальності працівників гірничих підприємств	30
Гірничий закон України (витяг)	30
Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 р. № 294 «Про затвердження Положення про дисципліну працівників гірничих підприємств»	31
Закон України «Про нафту і газ» (витяг)	37
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ	38
2.1. Загальні положення про матеріальну відповідальність	38
Кодекс законів про працю України (витяг)	38
2.2. Судова практика в справах про відшкодування матеріальної шкоди	47
Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992 р. № 14 "Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками" (витяг)	47
2.3. Визначення розміру матеріальної шкоди	59
Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 116 "Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей" (витяг)	60

Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р. № 1891 "Про затвердження Методики оцінки майна" (витяг)	60
РОЗДІЛ 3. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ	64
3.1. Загальні положення про цивільно-правову відповідальність	64
Цивільний кодекс України (витяг)	64
3.2. Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення екологічного законодавства	77
Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (витяг)	77
3.3. Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення надрового та гірничого законодавства	81
Кодекс України про надра (витяг)	81
Гірничий закон України (витяг)	82
Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 29.08.2011 р. № 303 "Про затвердження Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами" (витяг)	82
РОЗДІЛ 4. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ	85
4.1. Загальні положення про адміністративну відповідальність	85
Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)	85
4.2. Особливості адміністративної відповідальності за порушення трудового законодавства	93
Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)	93
4.3. Особливості адміністративної відповідальності за порушення цивільного законодавства	98
Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)	98

4.4. Особливості адміністративної відповідальності за порушення екологічного законодавства	100
Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (витяг)	100
Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)	100
4.5. Особливості адміністративної відповідальності за порушення промислового законодавства	114
Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)	114
4.6. Особливості адміністративної відповідальності за порушення адміністративного законодавства	127
Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)	127
4.7. Загальні положення про адміністративний процес	133
Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)	133
Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.08.2013 р. № 347 "Про затвердження Інструкції з оформлення Державною службою геології та надр України матеріалів про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень" (витяг)	140
4.8. Особливості адміністративної відповідальності за порушення законодавства про газ вугільних родовищ	144
Закон України "Про газ (метан) вугільних родовищ" (витяг)	144
РОЗДІЛ 5. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ	147
5.1. Загальні положення про кримінальну відповідальність	147
Кримінальний кодекс України (витяг)	147
5.2. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти трудових прав	169
Кримінальний кодекс України (витяг)	169
5.3. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти власності	172

Кримінальний кодекс України (витяг)	172
5.4. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти довкілля та екологічної безпеки	180
Кримінальний кодекс України (витяг)	180
5.5. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки	187
Кримінальний кодекс України (витяг)	187
5.6. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти виробничої безпеки	188
Кримінальний кодекс України (витяг)	188
5.7. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти службової безпеки	191
Кримінальний кодекс України (витяг)	191
5.8. Загальні положення про кримінальний процес	200
Кримінальний процесуальний кодекс України (витяг)	200

ПЕРЕДМОВА

Гірнича справа, за визначенням основного кодифікованого акту гірничого законодавства – Гірничого закону України (ГЗУ), являє собою діяльність, пов'язану з видобуванням з надр корисних копалин на основі новітніх досягнень науки і техніки (ст.1).

Втім, на початку ХХІ сторіччя стан та доля гірничодобувної промисловості України викликають зрозумілу стурбованість. Низка негативних ознак, характерних для сучасної гірничої справи, а саме: а) інерційність та низькі темпи удосконалення гірничо-технологічних процесів; б) значна капіталоємкість виробництва; в) полівидовий та широкомасштабний вплив на довкілля, - породжують відповідну реакцію з боку надрозацікавлених суб'єктів щодо привабливості гірничодобувної промисловості ¹, дають підстави говорити про значний правотворчий потенціал робіт в цьому напрямку.

Одним із перших актів незалежної України, що загострив питання про сферу надрових правовідносин на загальнодержавному рівні, стала постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. № 188/98-ВР "Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки", в якій зазначалося, що сьогодні немає чіткого механізму управління і належного державного нагляду за використанням і охороною надр. Відтак, це призводить до безгосподарного ставлення гірничодобувних підприємств до мінеральної сировини та зростання необґрунтованих її втрат. Через недосконалі технології видобування та переробки мінеральної сировини, незадовільне вирішення питань комплексного освоєння родовищ корисних копалин (далі - РКК) у надрах залишаються і втрачаються: - до 70 відсотків розвіданих запасів нафти; - до 50 відсотків солей; - до 28 відсотків вугілля; - до 25 відсотків металів ².

¹ Це проявляється в тому, що остання, маючи сукупність названих ознак, адекватно впливає на слідуєчі процеси: - низька конкурентоспроможність; - ризиковане інвестування; - повільне впровадження прогресивних досягнень.

² Відомості Верховної Ради України, 1998, № 38-39, ст. 248. При цьому приблизно 35% площі України становлять території, на яких ведуться масштабні гірничі роботи з видобутку вугілля на протязі більш ніж 200 років. Це території Донбасу, Дніпровського буровугільного басейну, Львівсько-Волинського вугільного басейну. Для порівняння площа вугільних басейнів США становить 13% загальної площі країни, ФРН – 4%, Польщі – 5%. В Україні² кількість працівників, зайнятих у вугільній промисловості, складала 224 тис., в США – 135,4 тис., у Польщі і ФРН – відповідно 137,3 і 49,8 тис. Глибина видобутку вугілля в Україні вже

Розглянувши ситуацію, що склалася у сфері використання надр, проаналізувавши гірниче законодавство та законодавство про надра, Рада національної безпеки і оборони України відзначила наявність системних проблем, які становлять реальну загрозу економічній безпеці держави. Зокрема, в рішенні дана загальна характеристика недосконалості чинного законодавства в цій сфері, яке: 1) не відповідає потребам сьогодення; 2) стримує розвиток галузі; 3) створює передумови для нерационального використання надр та поширення корупції в цій галузі.

Визнаючи такою, що не відповідає інтересам національної безпеки, існуючу систему державного управління у галузі геологічного вивчення і використання надр рішенням уряду України знову доручено розробити, в установленому порядку внести на розгляд парламенту та забезпечити супроводження в парламенті нової редакції кодифікованого законодавчого акту в сфері використання, охорони та безпеки надр,

Зокрема, Постановою Верховної Ради України від 20.11.2003 р. № 1310-IV "Про стан дотримання вимог природоохоронного законодавства при здійсненні діяльності, пов'язаної з надрокористуванням в Україні" визнано, що негативний вплив на навколишнє природне середовище, порушення природної екологічної рівноваги є наслідком, у тому числі, відсутності належної адміністративної та кримінальної відповідальності надрокористувачів за систематичні порушення вимог природоохоронного законодавства під час освоєння родовищ, застосування недосконалих технологій та техніки підприємствами видобувних галузей промисловості. Тому було запропоновано:

- прискорити доопрацювання проекту нової редакції Кодексу України про надра, передбачивши в ньому визначення компетенції спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері користування надрами, посилення відповідальності надрокористувачів за порушення вимог природоохоронного законодавства, забезпечення його кодифікації та усунення суперечностей з іншими законодавчими актами у сфері користування надрами;

- посилити відповідальність надрокористувачів за забруднення поверхневих та підземних вод, підтоплення і заболочування

зараз сягає 1400 м. У той же час максимальна глибина вугільних шахт в Польщі – 1100 м, в США – 700 м, в Казахстані – 600 м, у ФРН – 850 м.

територій, засолення ґрунтів, вилучення земельних угідь з сільськогосподарського обороту, незворотні деформації земної поверхні, забруднення атмосфери тощо; забезпечити належний державний нагляд та контроль з боку міністерств та інших центральних органів виконавчої влади за дотриманням надрокористувачами вимог природоохоронного законодавства; створити такі організаційні умови і системи проведення робіт, що унеможливають порушення такого законодавства;

- упорядкувати процедуру видачі спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами і встановити в ліцензійних угодах відповідальність надрокористувачів за порушення природоохоронного законодавства.

У Пояснювальній записці до проекту Закону України від 23.08.2011 р. № 9071 "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону праці та охорону надр" зазначалося, що цей проект розроблено на виконання Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2010 рік, як один із заходів забезпечення дієвого механізму економічної заінтересованості та відповідальності власника за створення нешкідливих, безпечних умов праці та недопущення аварії³.

Отже, одним із заходів впливу на роботодавців для створення ним нешкідливих та безпечних умов праці є адміністративні заходи впливу, тобто притягнення їх до адміністративної відповідальності.

Аналіз ситуації, що склалась на сьогодні у сфері промислової безпеки, охорони праці, свідчить про те, що роботодавцю вигідніше заплатити мінімальний штраф, ніж спрямувати кошти на придбання нового устаткування, засобів індивідуального захисту або на навчання працівників безпечним методам праці.

Також, потрібно звернути увагу на тенденцію значних порушень нормативно-правових актів з охорони надр, відтак за 2009 рік

³ Статтею 13 Закону України "Про охорону праці" на роботодавця покладено відповідальність за створення на робочому місці безпечних умов праці, що забезпечується функціонуванням системи управління охороною праці шляхом вжиття певних дій, зокрема, реалізації комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці, впровадження прогресивних технологій, досягнень науки і техніки, позитивного досвіду з охорони праці тощо. Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

виявлено 36719 порушень нормативних актів з охорони надр, зокрема статей 47, 57, 58, 93, 94, 188⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення (КпАП), призупинено 1363 об'єктів і робіт.

Згідно із статистичними даними Державного комітету статистики України показники кількості осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статей 47, 57, 58, 93, 94, 188⁴ КпАП, виглядають наступним чином:

Стаття/рік	2006	2007	2008	2009
Стаття 47. Порушення права державної власності на надра	1386	2993	3852	4405
Стаття 57. Порушення вимог щодо охорони надр	415	606	767	962
Стаття 58. Порушення правил і вимог проведення робіт по геологічному вивчення надр	17	18	50	38
Стаття 93. Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів з безпечного ведення робіт у промисловості	52264	60715	58833	58491
Стаття 94. Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про зберігання, використання та облік вибухових матеріалів у галузях промисловості	864	907	1148	1113
Стаття 188⁴. Невиконання законних вимог органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці	1183	1450	1951	1966

Як вбачається з наведеної таблиці, кількість осіб, які притягалися до відповідальності на підставі статей 47, 57, 58, 93, 94, 188⁴ КпАП, збільшується, що свідчить про поширеність таких правопорушень у суспільстві та про недієвість штрафів у розмірах,

визначених законодавством⁴.

Зазначене підтверджує обґрунтованість такого заходу, як посилення відповідальності за порушення, передбачені відповідними статтями КпАП.

Також у пояснювальній записці зазначається, що статтями 267, 271, 272, 275 Кримінального кодексу України (КК) передбачено настання кримінальної відповідальності за порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві та карається штрафом у розмірі до п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Зазначеним законопроектом пропонується підвищити розміри адміністративних штрафів за порушення законодавства про охорону праці та охорону надр максимально до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

З метою уникнення порушення балансу між розмірами санкцій КпАП та КК законопроектом передбачено підвищити штрафні санкції відповідних статей КК.

В подальшому законодавець також звертає увагу на тенденцію значних порушень нормативно-правових актів з охорони надр⁵. Відтак з 2010 по 2013 роки виявлено 8814 порушень нормативних актів з охорони надр статті 47 КпАП, що свідчить про поширеність таких правопорушень у суспільстві та про недієвість штрафів у розмірах, визначених законодавством.

На сьогодні максимальний розмір адміністративного штрафу за порушення права державної власності на надра для громадян складає лише до тридцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян (510 грн.), для посадових осіб - до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян (1700 грн.), в той час, коли держава зазнає мільйонних збитків.

Існуючий на сьогодні низький розмір штрафу призводить до того, що порушникам простіше за нього сплатити, ніж дотримуватись

⁴ На сьогодні максимальний розмір адміністративного штрафу в галузі охорони праці та промислової безпеки, який може бути накладено на роботодавця (посадову особу), складає до чотирнадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян (238 грн).

⁵ Пояснювальна записка до проекту закону України від 31.03.2015, № 2502 "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо посилення відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону надр)"

положень законодавства у сфері надрокористування. Встановлені розміри штрафів не відповідають наслідкам правопорушень в області надрокористування і є економічно незрівнянними.

Так, порушення законодавства у сфері надрокористування призводить до наднормативних втрат запасів корисних копалин, надмірного руйнування ґрунтового покриття та забруднення довкілля, що може завдати серйозної шкоди екологічній безпеці окремих територій та спричинити значні економічні збитки⁶.

При цьому слід мати на увазі, що метою юридичної відповідальності в гірничій справі є наявність можливостей безперешкодного здійснення суб'єктивних прав та досягнення правового результату правомірною поведінкою суб'єктів (учасників) надрових та гірничих відносин.

Зазначу, що правовідносини відповідальності, які виникають між учасниками (індивідуальними та колективними) у процесі трудової (дисциплінарної та матеріальної) відповідальності не потребують державного примусу, а правовідносини, які виникають з приводу відповідальності за цивільно-правовими угодами, також можуть завершитися добровільним виконанням обов'язків – відшкодуванням шкоди за згодою сторін. Тільки у випадках, якщо вони не можуть ефективно реалізувати заходи відповідальності, у правовідносини втручається держава, забезпечуючи реалізацію заходів відповідальності силою свого апарату. Так, правовідносини відповідальності, які виникають між державою і правопорушником у зв'язку із кримінальним і адміністративним правопорушенням, передбачають застосування державного примусу.

Запропонована серія хрестоматійних збірників законодавства покликана допомогти, перш за все, магістрантам спеціальності «Право», в опануванні навчальної дисципліни «Гірниче право», інших дисциплін, передбачених освітньо-професійною або освітньо-науковою програмою, здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для

⁶ Зазначеним законопроектом пропонується підвищити розмір адміністративного стягнення за порушення законодавства про охорону надр та з метою попередження корупційних діянь зробити його фіксованим, для громадян 300 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (5100 грн.), для посадових осіб 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (17000 грн.).

ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

В якості теоретичної основи освіти і досліджень у галузі екологічного та природоресурсного права пропонуються праці відомих вчених правознавців України В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, А.Г. Бобкової, А.П. Гетьмана, В.М. Єрмоленка, І.І. Каракаша, В.М. Комарницького, В.В. Костицького, М.В. Краснової, Н.Р. Малишевої, В.В. Носіка, Б.Г. Розовського, В.Д. Сидор, А.М. Статівки, А.К. Соколової, Ю.С. Шемшученка, М.В. Шульги та інших.

Правові засади використання природних ресурсів і надр у господарській діяльності розглядалися в роботах О.А. Беляневич, С.С. Валітова, О.М. Вінник, С.М. Грудницької., Р.А. Джабраїлова, Г.Д. Джумагельдієвої, І.Є. Замойського, О.Р. Зельдіної, Г.Л. Знаменського, О.П. Коцюби, В.К. Мамутова, О.П. Подцерковного, В.А. Устименка, О.В. Шаповалової, В.С. Щербини та інших.

Рекомендуються для використання й роботи вітчизняних правників, в яких досліджувалися різні аспекти наукових засад надрового, гірничого та геологічного права, це, зокрема, Н.П. Барабаш, О.А. Грицан, І.М. Козьяков, О.В. Леонова, О.Ю. Макаренко, Н.П. Макаренко, Н.П. Медведєва, Н.В. Нетеса, О.М. Олійник, С.В. Разметаєв, О.В. Сердюк, О.П. Шем'яков, В.К. Філатова, І.В. Хохлова та інші.

Упорядник висловлює щире подяку за концептуальні поради і пропозиції, слушні зауваження та конкретні доповнення, цінні матеріали і професійні консультації, висловлені та надані при підготовці даної роботи, реальну допомогу при її виданні кафедрі цивільного, господарського та екологічного права (завідувач - академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України *Андрейцев Володимир Іванович*). Сердечне спасибі за підтримку та розуміння хочу висловити моїм колегам по Державному вищому навчальному закладу «Національний гірничий університет» (ректор – академік НАН України, доктор технічних наук, професор *Півняк Геннадій Григорович*) і юридичному факультету (декан – кандидат юридичних наук, професор *Грищак Сергій Вікторович*).

*Кірін Роман Станіславович,
доктор юридичних наук, професор кафедри
цивільного, господарського та екологічного права
Державного ВНЗ «Національний гірничий університет»*

РОЗДІЛ 1. ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ

1.1. Загальні положення про трудову дисципліну

Кодекс законів про працю України (витяг)

Глава X ТРУДОВА ДИСЦИПЛІНА

Стаття 139. Обов'язки працівників

Працівники зобов'язані працювати чесно і сумлінно, своєчасно і точно виконувати розпорядження власника або уповноваженого ним органу, додержувати трудової і технологічної дисципліни, вимог нормативних актів про охорону праці, дбайливо ставитися до майна власника, з яким укладено трудовий договір.

(У редакції Закону України
від 05.07.95 р. N 263/95-ВР)

Стаття 140. Забезпечення трудової дисципліни

Трудова дисципліна на підприємствах, в установах, організаціях забезпечується створенням необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи, свідомим ставленням до праці, методами переконання, виховання, а також заохочення за сумлінну працю.

У трудових колективах створюється обстановка нетерпимості до порушень трудової дисципліни, суворої товариської вимогливості до працівників, які несумлінно виконують трудові обов'язки. Щодо окремих несумлінних працівників застосовуються в необхідних випадках заходи дисциплінарного і громадського впливу.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 27.02.85 р. N 8474-X,
від 27.05.88 р. N 5938-XI)

Стаття 141. Обов'язки власника або уповноваженого ним органу

Власник або уповноважений ним орган повинен правильно організувати працю працівників, створювати умови для зростання продуктивності праці, забезпечувати трудову і виробничу дисципліну, неухильно додержувати законодавства про працю і правил охорони праці, уважно ставитися до потреб і запитів працівників, поліпшувати умови їх праці та побуту.

Стаття 142. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Статути і положення про дисципліну

Трудовий розпорядок на підприємствах, в установах, організаціях визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку, які затверджуються трудовими колективами за поданням власника або уповноваженого ним органу і виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) на основі типових правил.

У деяких галузях народного господарства для окремих категорій працівників діють статути і положення про дисципліну.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 24.01.83 р. N 4617-X,
від 27.02.85 р. N 8474-X;
Законами України від 18.02.92 р. N 2134-XII,
від 10.07.2003 р. N 1096-IV)

Стаття 143. Заохочення за успіхи в роботі

До працівників підприємств, установ, організацій можуть застосовуватись будь-які заохочення, що містяться в затверджених трудовими колективами правилах внутрішнього трудового розпорядку.

(У редакції Закону Української
РСР від 20.03.91 р. N 871-XII)

Стаття 144. Порядок застосування заохочень

Заохочення застосовуються власником або уповноваженим ним органом разом або за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації.

Заохочення оголошуються наказом (розпорядженням) в урочистій обстановці і заносяться до трудових книжок працівників у відповідності з правилами їх ведення.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 24.01.83 р. N 4617-X; Законом України від 10.07.2003 р. N 1096-IV)

Стаття 145. Переваги і пільги для працівників, які успішно і сумлінно виконують свої трудові обов'язки

Працівникам, які успішно й сумлінно виконують свої трудові обов'язки, надаються в першу чергу переваги та пільги в галузі соціально-культурного і житлово-побутового обслуговування (путівки до санаторіїв та будинків відпочинку, поліпшення житлових умов і т. ін.). Таким працівникам надається також перевага при просуванні по роботі.

Стаття 146. Заохочення за особливі трудові заслуги

За особливі трудові заслуги працівники представляються у вищі органи до заохочення, до нагородження орденами, медалями, почесними грамотами, і нагрудними значками і до присвоєння почесних звань і звання кращого працівника за даною професією.

Стаття 147. Стягнення за порушення трудової дисципліни

За порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один з таких заходів стягнення:

- 1) догана;
- 2) звільнення.

Законодавством, статутами і положеннями про дисципліну можуть бути передбачені для окремих категорій працівників й інші дисциплінарні стягнення.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 21.12.83 р. N 6237-X, від 27.06.86 р. N 2444-XI, від 27.05.88 р. N 5938-XI; Законом Української РСР від 20.03.91 р. N 871-XII; Законом України від 18.02.92 р. N 2134-XII)

Стаття 147¹. Органи, правомочні застосовувати дисциплінарні стягнення

Дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу (обрання, затвердження і призначення на посаду) даного працівника.

На працівників, які несуть дисциплінарну відповідальність за статутами, положеннями та іншими актами законодавства про дисципліну, дисциплінарні стягнення можуть накладатися також органами, вищестоящими щодо органів, вказаних у частині першій цієї статті.

Працівники, які займають виборні посади, можуть бути звільнені тільки за рішенням органу, який їх обрав, і лише з підстав, передбачених законодавством.

(Доповнено статтею 147¹ згідно із Законом України від 18.02.92 р. N 2134-XII)

Стаття 148. Строк для застосування дисциплінарного стягнення

Дисциплінарне стягнення застосовується власником або уповноваженим ним органом безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не рахуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці.

Дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення проступку.

Стаття 149. Порядок застосування дисциплінарних стягнень

До застосування дисциплінарного стягнення власник або уповноважений ним орган повинен зажадати від порушника трудової дисципліни письмові пояснення.

За кожне порушення трудової дисципліни може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення.

При обранні виду стягнення власник або уповноважений ним орган повинен враховувати ступінь тяжкості вчиненого проступку і заподіяну ним шкоду, обставини, за яких вчинено проступок, і попередню роботу працівника.

Стягнення оголошується в наказі (розпорядженні) і повідомляється працівникові під розписку.

Стаття 150. Оскарження дисциплінарного стягнення

Дисциплінарне стягнення може бути оскаржене працівником у порядку, встановленому чинним законодавством (глава XV цього Кодексу).

Стаття 151. Зняття дисциплінарного стягнення

Якщо протягом року з дня накладення дисциплінарного стягнення працівника не буде піддано новому дисциплінарному стягненню, то він вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення.

Якщо працівник не допустив нового порушення трудової дисципліни і до того ж проявив себе як сумлінний працівник, то стягнення може бути зняте до закінчення одного року.

Протягом строку дії дисциплінарного стягнення заходи заохочення до працівника не застосовуються.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 18.02.92 р. N 2134-XII)

**Стаття 152. Передача питання про порушення трудової
дисципліни на розгляд трудового колективу
або його органу**

Власник або уповноважений ним орган має право замість накладання дисциплінарного стягнення передати питання про порушення трудової дисципліни на розгляд трудового колективу або його органу.

(Із доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 27.02.85 р. N 8474-X;
у редакції Закону Української РСР від 20.03.91 р. N 871-XII)

**1.2. Особливості умов праці в гірничодобувній
промисловості**

**Гірничий закон України
(витяг)**

**РОЗДІЛ VII
ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ПРАЦІ В ГІРНИЧОДОБУВНІЙ
ПРОМИСЛОВОСТІ**

Стаття 37. Трудові відносини працівників гірничих підприємств

Трудові відносини працівників гірничих підприємств регулюються Кодексом законів про працю України, законами України "Про підприємства в Україні", "Про охорону праці" та іншими нормативно-правовими актами про працю з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Стаття 38. Основні обов'язки власника (керівника) гірничого підприємства

Власник (керівник) гірничого підприємства зобов'язаний забезпечувати:

експлуатацію підприємства відповідно до його проекту та нормативно-технічних документів;

проведення гірничих робіт на сучасній науково-технічній основі;

протиаварійний захист гірничого підприємства, передбачений його проектом;

прийняття працівників на роботу та проходження ними попереднього медичного огляду з метою встановлення фізичної та психофізіологічної придатності до виконання даної роботи;

безпеку гірничих робіт, охорону праці та довкілля, додержання встановлених нормативів у сфері проведення гірничих робіт, правил безпеки, правил технічної експлуатації та єдиних правил безпеки при підливних роботах;

професійну підготовку та перепідготовку працівників;

медичне та санітарно-побутове обслуговування працівників гірничих підприємств, а працівників, зайнятих на роботах із шкідливими умовами праці, - спеціальним одягом, взуттям, засобами індивідуального захисту;

відшкодування шкоди, завданої гірничим підприємством фізичним та юридичним особам і довкіллю.

Стаття 39. Вимоги до трудової дисципліни, професійної підготовки та кваліфікації працівників гірничих підприємств

Вимоги до трудової дисципліни працівників гірничих підприємств (у тому числі при виконанні ними робіт в особливо небезпечних умовах), професійної підготовки та кваліфікації таких працівників

встановлюються нормативно-правовими актами, що приймаються відповідно до законів України.

Стаття 40. Спеціальні вимоги до працівників гірничих підприємств

До працівників гірничих підприємств, залучених або постійно зайнятих на гірничих роботах, законодавством встановлюються спеціальні вимоги щодо стану їх здоров'я, професійної підготовки, кваліфікації, трудової дисципліни в небезпечних умовах.

Працівники гірничих підприємств проходять попередній та періодичні медичні огляди, навчання професій з перевіркою знань відповідно до законодавства України.

Перелік виробництв, цехів, професій та посад на підземних роботах, на роботах із шкідливими та важкими умовами праці затверджується Кабінетом Міністрів України.

Працівники, до професійної підготовки яких законодавством встановлюються спеціальні вимоги щодо безпеки праці, заздалегідь проходять спеціальне навчання та в установленому порядку одержують свідоцтво на право виконання цих робіт або керівництва ними.

Керівниками та головними фахівцями гірничого підприємства призначаються особи з вищою освітою, що відповідає профілю цього підприємства. Керівники та головні фахівці гірничих підприємств, що здійснюють видобуток корисних копалин особливо небезпечним підземним способом, повинні мати, крім цього, стаж керівництва підземними гірничими роботами не менш як 5 років.

До технічного керівництва гірничими роботами допускаються фахівці з вищою гірничотехнічною освітою.

Стаття 41. Обов'язки працівників гірничих підприємств

Працівники гірничого підприємства зобов'язані:

знати та виконувати вимоги гірничого законодавства та технічної документації, плану ліквідації аварій у межах виконуваних робіт, правил поведінки в небезпечних умовах, правил експлуатації машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва;

не піддавати небезпеці своїми діями чи бездіяльністю життя та здоров'я людей;

негайно повідомити керівника робіт або гірничого диспетчера (чергового по підприємству) про ознаки виникнення аварії або нещасного випадку, а в разі виникнення загрози життю та здоров'ю людей попередити їх і вивести з небезпечної зони;

подати першу медичну допомогу потерпілим внаслідок нещасного випадку або гострого захворювання;

вести постійний контроль за станом атмосферного повітря на гірничих підприємствах;

під час аварій діяти за планом ліквідації аварій підприємства.

Стаття 42. Додаткові вимоги до осіб, які перебувають в особливо небезпечних підземних умовах

Особи, які перебувають в особливо небезпечних підземних умовах шахт і рудників (копалень), пов'язаних з виділеннями та вибухами газу та пилу, газодинамічними явищами, пожежонебезпекою, обваленнями гірничих порід, затопленням гірничих виробок, зобов'язані не допускати:

порушення режиму вентиляції гірничих виробок, норм контролю за станом аерогазового середовища; псування вентиляційних споруд;

загазування та запилення гірничих виробок і робочих місць до вибухонебезпечних концентрацій;

порушення вибухозахисту електроустаткування та пожежної безпеки;

проведення робіт у небезпечних зонах без виконання протиаварійних заходів, передбачених правилами безпеки;

навмисного перекручення показників або виведення з ладу контрольно-вимірювальної та захисної апаратури;

паління або використання відкритого вогню, крім проведення підривних і вогневих робіт відповідно до вимог правил безпеки.

Самовільне проникнення до гірничих виробок, а також перебування у небезпечних підземних умовах сторонніх осіб, працівників після закінчення робочого дня (зміни) без дозволу керівника гірничого підприємства забороняється.

У підземних виробках проводити страйки та голодування забороняється.

Стаття 43. Права та соціальні гарантії працівників гірничих підприємств

Права працівників гірничих підприємств, зайнятих на важких роботах і роботах з небезпечними та (або) шкідливими умовами праці, пов'язані з оплатою та охороною праці, порядком допуску працівників до важких робіт і робіт з небезпечними та (або) шкідливими умовами праці, тривалістю робочого часу для робітників підземних професій, пільгами та компенсаціями працівникам, які пропрацювали на роботах з небезпечними та (або) шкідливими умовами праці, та в разі каліцтва, загибелі, професійного захворювання, а також їх соціальним страхуванням і захистом працівників, які вивільняються при ліквідації, консервації гірничих підприємств, визначаються законами України.

Форми та системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат працівникам гірничих підприємств устанавлюються в колективному договорі з дотриманням умов, розмірів і норм, передбачених законодавством, генеральною та галузевою угодами.

Працівники гірничих підприємств, зайняті на роботах з особливим характером праці, шкідливими та важкими умовами праці, за рахунок власника проходять післязмінну реабілітацію та періодичну (не рідше ніж один раз на два роки) медичну диспансеризацію, а також лікування при захворюваннях, зумовлених зазначеними роботами, у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

(частина третя статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 16.10.2012 р. N 5459-VI)

Працівникам гірничих підприємств, які пропрацювали на роботах з небезпечними та шкідливими умовами праці не менше ніж п'ять років, і молодим спеціалістам, зайнятим на таких роботах, які не мають житла або потребують поліпшення житлових умов, власниками гірничих підприємств для придбання житла надається безвідсоткова позика на строк до 15 років.

Працівникам гірничих підприємств, зайнятим на роботах з особливим характером праці, шкідливими та важкими умовами праці, подається допомога на оздоровлення та харчування. Порядок подання та розміри такої допомоги встановлюються тристоронньою угодою уповноважених представників власників гірничих підприємств, галузевих профспілок і Кабінету Міністрів України.

Працівникам, зайнятим на роботах з особливим характером праці, шкідливими та важкими умовами праці, може встановлюватися додаткове пенсійне забезпечення за рахунок акумульованих у галузевому пенсійному фонді коштів гірничих підприємств. Умови та порядок надання додаткового пенсійного забезпечення, а також розмір відрахувань гірничими підприємствами коштів на ці потреби визначаються тристоронньою угодою уповноважених представників власників гірничих підприємств, галузевих профспілок і Кабінету Міністрів України.

Підприємства з видобутку вугілля та вуглебудівні підприємства безоплатно надають вугілля на побутові потреби у розмірі, що визначається колективним договором, таким категоріям осіб:

працівникам з видобутку (переробки) вугілля та вуглебудівних підприємств за переліком професій, що затверджується Кабінетом Міністрів України;

(абзац другий частини сьомої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 25.06.2009 р. N 1564-VI)

пенсіонерам, які пропрацювали на підприємствах з видобутку (переробки) вугілля, вуглебудівних підприємствах: на підземних роботах - не менше ніж 10 років для чоловіків і не менше 7 років 6 місяців - для жінок; на роботах, пов'язаних із підземними умовами, - не менше ніж 15 років для чоловіків і не менше 12 років 6 місяців - для жінок; на роботах технологічної лінії на поверхні діючих шахт чи на шахтах, що будуються, розрізах, збагачувальних та брикетних фабриках - не менше ніж 20 років для чоловіків і не менше 15 років - для жінок;

(абзац третій частини сьомої статті 43 у редакції Закону України від 04.10.2001 р. N 2755-III)

пенсіонерам, які пропрацювали на підприємствах з видобутку (переробки) вугілля, вуглебудівних підприємствах та мають загальний пільговий стаж на підземних роботах та/або роботах, пов'язаних з підземними умовами, та/або роботах технологічної лінії на поверхні діючих шахт чи на шахтах, що будуються, розрізах, збагачувальних та брикетних фабриках, - не менше ніж 20 років для чоловіків і не менше 15 років - для жінок;

(частину сьому статті 43 доповнено новим абзацом четвертим згідно із Законом України від 05.07.2011 р. N 3572-VI, у зв'язку з цим абзаци четвертий і п'ятий вважати відповідно абзацами п'ятим і шостим)

інвалідам і ветеранам війни та праці, особам, нагородженим знаками Шахтарської Слави або Шахтарської Доблесті трьох ступенів, особам, інвалідність яких настала внаслідок загального захворювання, у разі, якщо вони користувалися цим правом до настання інвалідності;

членам сімей (вдовам) працівників, які загинули (померли) на підприємствах з видобутку (переробки) вугілля, які мають право на пенсію у зв'язку із втратою годувальника, а також померлих пенсіонерів, які за життя мали таке право.

(абзац шостий частини сьомої статті 43 у редакції
Закону України від 05.07.2011 р. N 3572-VI)

При цьому особи, зазначені в частині сьомій цієї статті, які мають право на безоплатне забезпечення вугіллям на побутові потреби та працюють (пропрацювали) на підприємствах з видобутку (переробки) бурого вугілля, можуть забезпечуватися замість вугілля, за умови пристосованості системи опалення, торф'яними брикетами.

(статтю 43 доповнено новою частиною восьмою
згідно із Законом України від 21.11.2013 р. N 711-VII,
у зв'язку з цим частину восьму вважати частиною дев'ятою)

Працівники гірничих підприємств, які проживають у будинках, що мають центральне опалення, забезпечуються субсидією на оплату житлово-комунальних послуг у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

(частина дев'ята статті 43 у редакції
Законів України від 02.09.2008 р. N 345-VI,
від 28.12.2014 р. N 76-VIII)

(установлено, що у 2012 році норми і положення статті 43 застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України виходячи з наявних фінансових ресурсів Державного бюджету України та бюджету Пенсійного фонду України на 2012 рік, згідно із Законом України від 22.12.2011 р. N 4282-VI)

(установлено, що у 2013 році норми і положення статті 43 застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України виходячи з наявних фінансових ресурсів Державного бюджету України та бюджету Пенсійного фонду України на 2013 рік, згідно із Законом України від 06.12.2012 р. N 5515-VI)

(установлено, що норми і положення статті 43 застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів бюджетів усіх рівнів, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування на 2014 рік, згідно із Законом України від 16.01.2014 р. N 719-VII, враховуючи зміни, внесені Законом України від 31.07.2014 р. N 1622-VII)

(установлено, що норми і положення статті 43 застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, згідно із Законом України від 08.07.2010 р. N 2456-VI, враховуючи зміни, внесені Законом України від 28.12.2014 р. N 79-VIII, згідно із Законом України від 28.12.2014 р. N 80-VIII)

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про угоди про розподіл продукції** **(витяг)**

Розділ V. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО РОЗПОДІЛ ПРОДУКЦІЇ

Стаття 35. Трудовий договір

1. Прийняття (наймання) працівників інвестором (у тому числі іноземним) на території України для потреб угоди про розподіл продукції здійснюється шляхом укладення з ними трудового договору (контракту), який за формою та змістом повинен відповідати законодавству України про працю.

2. Держава забезпечує вчасну видачу дозволів на працевлаштування, а також, у разі необхідності, службових карток для всіх іноземних

працівників, які наймаються інвесторами (у тому числі оператором угоди) згідно з угодою про розподіл продукції. Такі дозволи на працевлаштування та службові картки видаються у централізованому порядку винятково на підставі звернень інвесторів (у тому числі оператора угоди) із доданням переліків відповідних іноземних працівників, сформованих інвесторами (у тому числі оператором угоди). При цьому вимоги щодо подання будь-яких інших документів, передбачених чинним законодавством для отримання дозволів на працевлаштування або службових карток, не застосовуються.

На підставі звернень підрядної, субпідрядної або іншої організації (особи), яка виконує роботи на замовлення інвестора в рамках угоди про розподіл продукції, із доданням до звернень листів підтримки від інвестора (у тому числі оператора угоди), держава сприяє вчасній видачі дозволів на працевлаштування та/або службових карток для працевлаштування такої кількості іноземних працівників, яка необхідна для виконання відповідних робіт в рамках угоди про розподіл продукції такою підрядною, субпідрядною або іншою організацією (особою).

(дію частини другої статті 35 зупинено до 1 січня 2011 року згідно із Законом України від 25.12.2008 р. N 799-VI)

(частина друга статті 35 у редакції Закону України від 02.10.2012 р. N 5406-VI)

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про нафту і газ

(витяг)

Стаття 50. Особливості умов праці у нафтогазовій галузі

Підприємства нафтогазової галузі зобов'язані укомплектувати робочі місця кваліфікованими кадрами, забезпечувати їм безпечні умови праці.

Працівники, які забезпечують виробничі процеси в нафтогазовій галузі, зобов'язані проходити спеціальну підготовку і перевірку знань (атестацію) згідно з вимогами законодавства. Перелік спеціальностей

і посад працівників, які повинні проходити спеціальну підготовку і атестацію, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері промислової безпеки та гірничого нагляду, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в нафтогазовому комплексі.

(частина друга статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 16.10.2012 р. N 5460-VI)

Працівникам підприємств нафтогазової галузі, які перебувають в зоні впливу шкідливих і небезпечних факторів, надаються передбачені чинним законодавством пільги у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Дисципліна праці працівників, зайнятих на роботах по видобутку нафти і газу на континентальному шельфі, а також працівників спеціалізованої служби із запобігання та ліквідації нафтових та газових фонтанів, регулюється відповідними положеннями, що затверджуються Кабінетом Міністрів України.

1.3. Особливості дисциплінарної відповідальності працівників гірничих підприємств

Гірничий закон України (витяг)

РОЗДІЛ ІХ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ГІРНИЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття 49. Відповідальність за порушення гірничого законодавства

Особи, винні в порушенні гірничого законодавства, притягаються до дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової, кримінальної відповідальності відповідно до законів України.

Правопорушеннями у сфері проведення гірничих робіт є:

невиконання правил безпеки та правил технічної експлуатації, єдиних правил безпеки при підричних роботах та інших нормативно-правових актів, що регулюють безпеку проведення гірничих робіт, прийнятих у встановленому законодавством порядку;

прийняття технічних рішень, що не відповідають вимогам гірничого законодавства;

проведення гірничих робіт без затвердженої в установленому порядку технічної документації (проектів, паспортів тощо) або з порушенням їх вимог;

перекручення розрахунків і показників безпеки гірничих робіт;

невиконання законних вимог відповідних центральних органів виконавчої влади у сфері проведення гірничих робіт;

(абзац шостий частини другої статті 49 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 16.10.2012 р. N 5459-VI)

пошкодження вентиляційних приладів, засобів протипожежного захисту та порушення режиму вентиляції;

порушення встановлених правил вибухозахисту електроустановування;

невиконання заходів щодо запобігання газодинамічним явищам;

паління та користування відкритим вогнем на гірничих підприємствах, а також проведення вогневих і підричних робіт з порушенням правил безпеки;

проведення гірничих робіт на гірничих підприємствах без виконання протиаварійних заходів;

виведення з ладу апаратури газового, струмового та протиаварійного захисту, сигналізації та зв'язку, а також самовільне проникнення у підземні гірничі виробки;

інші передбачені законами України правопорушення.

Стаття 50. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок порушення гірничого законодавства

Шкода, завдана внаслідок порушення гірничого законодавства, відшкодовується в порядку та розмірах, визначених законами України.

Стаття 51. Особливості дисциплінарної відповідальності працівників гірничих підприємств

За порушення гірничого законодавства працівники гірничих підприємств несуть дисциплінарну відповідальність згідно з Положенням про дисципліну працівників гірничих підприємств, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

(стаття 51 в редакції Закону України від 05.04.2001 р. N 2357-III)

Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. N 294

Про затвердження Положення про дисципліну працівників гірничих підприємств

Із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2012 року N 868

На виконання статті 51 Гірничого закону України Кабінет Міністрів України **ПОСТАНОВЛЯЄ**:

Затвердити Положення про дисципліну працівників гірничих підприємств (додається).

Прем'єр-міністр України

А. КІНАХ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету
Міністрів України
від 13 березня 2002 р. N 294

ПОЛОЖЕННЯ **про дисципліну працівників гірничих підприємств**

Загальна частина

1. Це Положення визначає особливості дисциплінарної відповідальності працівників гірничих підприємств за порушення гірничого законодавства.

Дія цього Положення поширюється на підприємства, діяльність яких підпадає під сферу дії статті 2 Гірничого закону України.

Виконання робіт у шкідливих і небезпечних умовах потребує від власників або уповноважених ними органів та виконавців робіт високої організованості, суворого дотримання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

2. Дисципліна праці на роботах у шкідливих і небезпечних підземних умовах полягає в дотриманні всіма працівниками вимог законодавства про охорону праці, нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких належать гірничі підприємства, наказів і розпоряджень власника або уповноваженого ним органу, приписів спеціально уповноважених органів державного нагляду, а також цього Положення.

3. Власник або уповноважений ним орган повинен організувати роботу на підприємстві на належному рівні, створити відповідні умови для підвищення продуктивності праці, забезпечити дотримання трудової та виробничої дисципліни, вимог законодавства про працю та нормативно-правових актів з охорони праці, відповідально ставитися до потреб і запитів працівників, поліпшувати умови їх праці та побуту.

4. Працівник зобов'язаний:

- 1) своєчасно і в повному обсязі виконувати покладені на нього обов'язки, постійно підвищувати свою кваліфікацію;
- 2) знати і неухильно дотримуватись вимог правил, норм та інструкцій з безпечного ведення робіт, правил технічної експлуатації,

виробничої санітарії, протипожежної безпеки, нормативно-правових актів з охорони праці, а також посадових інструкцій;

3) проходити навчання та перевірку знання вимог нормативно-правових актів з охорони праці, правил, норм та інструкцій з безпечного ведення робіт.

Особи, які під час перевірки виявили недостатній рівень знань, не допускаються до робіт у шкідливих і небезпечних підземних умовах і переводяться за їх згодою, тимчасово, до наступної перевірки на інші виробничі ділянки з оплатою за виконувану роботу. У разі відмови від переведення власник або уповноважений ним орган має право відсторонити працівника від роботи без збереження заробітної плати на період до повторної перевірки. Особи, які повторно не склали відповідного іспиту, можуть бути звільнені з роботи відповідно до пункту 2 статті 40 Кодексу законів про працю України;

4) суворо дотримуватись порядку табельного обліку спуску на підземні роботи і підйому (виходу) на поверхню;

5) до початку робіт проводити огляд робочого місця та обладнання і за наявності порушень вимог правил техніки безпеки не розпочинати виконання завдань, здійснити заходи щодо усунення порушень;

6) знаходитися на робочому місці у спеціальному одязі та користуватися засобами індивідуального захисту;

7) дбайливо ставитися до майна підприємства;

8) утримувати інших працівників від порушень трудової дисципліни та вимог нормативно-правових актів з охорони праці, правил, норм та інструкцій з безпечного ведення робіт.

5. Посадові особи, які безпосередньо здійснюють керівництво гірничими роботами, зобов'язані:

1) знати гірниче законодавство, точно і своєчасно виконувати покладені на них посадові обов'язки, постійно підвищувати свою кваліфікацію;

2) знати і вимагати від працівників дотримання міжгалузевих та галузевих правил безпеки, єдиних правил безпеки при підричних роботах, інструкцій з ведення робіт, правил технічної експлуатації, протипожежної безпеки, виробничої санітарії та вимог інших нормативних актів;

3) забезпечити суворе дотримання порядку табельного обліку спуску на підземні роботи і підйому (виходу) на поверхню;

4) у разі виникнення небезпечної ситуації, яка загрожує здоров'ю та життю працівників, негайно дати команду про припинення робіт і

повідомити про це власника або уповноважений ним орган, а у разі виникнення аварії діяти суворо відповідно до плану ліквідації аварії;

5) чітко організувати роботу підлеглих, бути прикладом сумлінного виконання службових обов'язків, давати обгрунтовані і професійно грамотні вказівки працівникам та перевіряти якість і своєчасність їх виконання.

6. Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний:

1) організувати високоякісну, плідну роботу працівників, здійснивши всі необхідні для цього заходи (забезпечення дотримання вимог гірничого законодавства, законодавства про працю, охорону праці, правил безпеки та технічної експлуатації, вимог трудової дисципліни), заохочувати працівників до роботи шляхом поліпшення умов праці та задоволення їх соціальних потреб;

2) забезпечити виконання приписів спеціально уповноважених органів державного нагляду;

3) організувати систематичний огляд робочих місць та обладнання і вживати заходів до негайного усунення виявлених порушень вимог нормативно-правових актів з охорони праці, правил, норм та інструкцій з безпечного ведення робіт.

7. Кожен працівник гірничого підприємства зобов'язаний знати це Положення і чітко виконувати його вимоги.

Відповідальність за порушення гірничого законодавства

8. За порушення, передбачені статтею 49 Гірничого закону України, працівники притягаються до дисциплінарної відповідальності, крім випадків, коли працівники притягаються до кримінальної відповідальності відповідно до законів України.

9. До працівників гірничих підприємств, що допустили порушення гірничого законодавства, застосовуються такі види дисциплінарного стягнення, як догана та звільнення.

10. За кожен випадок порушення гірничого законодавства може бути застосоване тільки одне дисциплінарне стягнення, передбачене пунктом 9 цього Положення.

11. Дисциплінарне стягнення у формі звільнення може бути застосоване до працівників на підставах, передбачених Кодексом законів про працю України.

12. Власник або уповноважений ним орган повинен забезпечити своєчасне виявлення і усунення причин, які призводять до порушень гірничого законодавства.

13. Дисциплінарне стягнення може накладати орган, якому надане право прийняття працівника на роботу (обрання, затвердження і призначення на посаду).

14. Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний особисто до накладення стягнення всебічно та об'єктивно з'ясувати причини допущеного порушення гірничого законодавства, попередньо зажадавши від працівника їх письмового пояснення. У разі відмови надати пояснення складається акт за підписом не менш як трьох осіб. Відмова працівника дати пояснення не може бути перешкодою для застосування дисциплінарного стягнення.

15. Вид дисциплінарного стягнення повинен відповідати ступеню провини і тяжкості допущеного порушення.

Визначаючи вид дисциплінарного стягнення, власник або уповноважений ним орган повинен брати до уваги тяжкість допущеного працівником порушення, розмір заподіяних збитків, обставини, за яких його допущено, та оцінку попередньої роботи працівника.

16. У разі застосування дисциплінарного стягнення власник або уповноважений ним орган не повинен принижувати особисту гідність працівника.

17. У разі коли за порушення гірничого законодавства передбачена кримінальна відповідальність, власник або уповноважений ним орган зобов'язаний передати матеріали прокурору або органу досудового розслідування.

(пункт 17 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2012 р. N 868)

18. Дисциплінарне стягнення застосовується не пізніше одного місяця з дня виявлення порушення не рахуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці.

Дисциплінарне стягнення не може накладатися пізніше шести місяців з дня вчинення порушення.

До зазначених термінів не включається час кримінального провадження.

(абзац третій пункту 18 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2012 р. N 868)

19. Рішення про застосування дисциплінарного стягнення оформляється наказом та повідомляється працівнику під розписку.

20. Застосування дисциплінарного стягнення не звільняє працівника, який допустив порушення гірничого законодавства, від матеріальної відповідальності, передбаченої законодавством.

21. Якщо протягом року з дня накладення дисциплінарного стягнення працівника не буде піддано новому дисциплінарному стягненню, то він вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення.

Якщо працівник не допустив нового порушення гірничого законодавства і до того ж проявив себе як сумлінний працівник, то стягнення може бути зняте до закінчення одного року.

22. Дострокове зняття дисциплінарного стягнення провадиться власником або уповноваженим ним органом, який накладав стягнення.

Для зняття дисциплінарного стягнення, накладеного органом вищого рівня, власник або уповноважений ним орган порушує перед органом вищого рівня відповідне клопотання.

Зняття дисциплінарного стягнення провадиться наказом, про що повідомляється працівник.

23. Трудові спори з питань накладення дисциплінарних стягнень вирішуються в установленому законодавством порядку.

Заохочення за сумлінну працю

24. Працівники заохочуються за зразкове виконання трудових обов'язків, підвищення продуктивності праці, ефективності виробництва і якості роботи, суворе дотримання правил, норм та інструкцій з безпечного ведення робіт, новаторство, виявлені ініціативу, самовідданість і винахідливість у роботі, дбайливе ставлення до майна підприємства, тривалу і бездоганну працю.

25. До працівників можуть застосовуватися будь-які заохочення, що містяться в затверджених трудовими колективами правилах внутрішнього трудового розпорядку. Рішення про заохочення, крім усної подяки, оголошується в наказі і заноситься до трудової книжки працівника.

26. Працівники можуть бути нагороджені державними, урядовими нагородами та відомчими заохочувальними відзнаками в установленому законодавством порядку.

27. Протягом строку дисциплінарного стягнення заходи заохочення до працівників не застосовуються.

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про нафту і газ** **(витяг)**

Стаття 51. Відповідальність за порушення законодавства, що регулює діяльність у нафтогазовій сфері

Особи, винні у порушенні законодавства, що регулює діяльність у нафтогазовій галузі, несуть адміністративну, цивільно-правову чи кримінальну відповідальність за:

крадіжку нафти, газу та продуктів їх переробки, у тому числі з трубопроводів;

пошкодження приладів обліку нафти, газу та продуктів їх переробки;

розукомплектування та пошкодження об'єктів нафтогазової галузі, розкрадання майна цих об'єктів;

створення перешкод у виконанні робіт, пов'язаних з обслуговуванням об'єктів нафтогазової галузі;

порушення встановлених норм безпеки, що створює загрозу безпечній життєдіяльності населення та експлуатаційного персоналу;

порушення правил охорони об'єктів нафтогазової галузі;

вчинення насильницьких дій, які перешкоджають виконанню оперативним персоналом та посадовими особами об'єктів нафтогазової галузі своїх службових обов'язків;

порушення умов та правил діяльності, що передбачені відповідним спеціальним дозволом на користування нафтогазоносними надрами та угодою про умови користування нафтогазоносними надрами;

незабезпечення газом споживачів, які не порушують своїх зобов'язань перед постачальниками;

відмову підприємств нафтогазової галузі надавати інформацію щодо нафтогазоносності надр до Державного інформаційного геологічного фонду України у випадках, передбачених чинним законодавством;

невиконання розпоряджень, експертних висновків, приписів органів, які здійснюють державний нагляд і контроль за додержанням чинного законодавства в нафтогазовій галузі, а також створення перешкод для виконання службових обов'язків представниками цих органів.

Законами України може бути встановлена відповідальність за інші порушення законодавства, що регулює діяльність у нафтогазовій галузі.

РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ

2.1. Загальні положення про матеріальну відповідальність

Кодекс законів про працю України (витяг)

Глава ІХ

ГАРАНТІЇ ПРИ ПОКЛАДЕННІ НА ПРАЦІВНИКІВ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ, ЗАПОДІЯНУ ПІДПРИЄМСТВУ, УСТАНОВІ, ОРГАНІЗАЦІЇ

Стаття 130. Загальні підстави і умови матеріальної відповідальності працівників

Працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків.

При покладенні матеріальної відповідальності права і законні інтереси працівників гарантуються шляхом встановлення відповідальності тільки за пряму дійсну шкоду, лише в межах і порядку, передбачених законодавством, і за умови, коли така шкода заподіяна підприємству, установі, організації винними протиправними діями (бездіяльністю) працівника. Ця відповідальність, як правило, обмежується певною частиною заробітку працівника і не повинна перевищувати повного розміру

заподіяної шкоди, за винятком випадків, передбачених законодавством.

За наявності зазначених підстав і умов матеріальна відповідальність може бути покладена незалежно від притягнення працівника до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

На працівників не може бути покладена відповідальність за шкоду, яка відноситься до категорії нормального виробничо-господарського ризику, а також за шкоду, заподіяну працівником, що перебував у стані крайньої необхідності. Відповідальність за не одержаний підприємством, установою, організацією прибуток може бути покладена лише на працівників, що є посадовими особами.

Працівник, який заподіяв шкоду, може добровільно покрити її повністю або частково. За згодою власника або уповноваженого ним органу працівник може передати для покриття заподіяної шкоди рівноцінне майно або поправити пошкоджене.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX, від 27.06.86 р. N 2444-XI; законами України від 05.07.95 р. N 263/95-ВР, від 13.05.2014 р. N 1255-VII)

Стаття 131. Обов'язки власника або уповноваженого ним органу та працівників по збереженню майна

Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний створити працівникам умови, необхідні для нормальної роботи і забезпечення повного збереження дорученого їм майна.

Працівники зобов'язані бережливо ставитися до майна підприємства, установи, організації і вживати заходів до запобігання шкоді.

(У редакції Указу Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX)

Стаття 132. Матеріальна відповідальність у межах середнього місячного заробітку

За шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків, працівники, крім працівників, що є посадовими особами, з вини яких заподіяно шкоду, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку.

Матеріальна відповідальність понад середній місячний заробіток допускається лише у випадках, зазначених у законодавстві.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 21.12.83 р. N 6237-X, від 27.06.86 р. N 2444-XI; законами України від 05.07.95 р. N 263/95-ВР, від 13.05.2014 р. N 1255-VII)

Стаття 133. Випадки обмеженої матеріальної відповідальності працівників

У відповідності з законодавством обмежену матеріальну відповідальність несуть:

1) працівники - за зіпсуття або знищення через недбалість матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), в тому числі при їх виготовленні, - у розмірі заподіяної з їх вини шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку. В такому ж розмірі працівники несуть матеріальну відповідальність за зіпсуття або знищення через недбалість інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівникові в користування;

2) керівники підприємств, установ, організацій та їх заступники, а також керівники структурних підрозділів на підприємствах, в установах, організаціях та їх заступники - у розмірі заподіяної з їх вини шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку, якщо шкоду підприємству, установі, організації заподіяно зайвими грошовими виплатами працівникам, неправильною постановкою

обліку і зберігання матеріальних, грошових чи культурних цінностей, невжиттям необхідних заходів до запобігання простоям.

3) виключено

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX, від 21.12.83 р. N 6237-X, від 27.06.86 р. N 2444-XI; законами України від 18.02.92 р. N 2134-XII, від 05.07.95 р. N 263/95-ВР, від 22.12.2006 р. N 534-V, від 13.05.2014 р. N 1255-VII)

Стаття 134. Випадки повної матеріальної відповідальності

Відповідно до законодавства працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини підприємству, установі, організації, у випадках, коли:

1) між працівником і підприємством, установою, організацією відповідно до статті 135¹ цього Кодексу укладено письмовий договір про взяття на себе працівником повної матеріальної відповідальності за незабезпечення цілості майна та інших цінностей, переданих йому для зберігання або для інших цілей;

2) майно та інші цінності були одержані працівником під звіт за разовою довіреністю або за іншими разовими документами;

3) шкоди завдано діями працівника, які мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку;

4) шкоди завдано працівником, який був у нетверезому стані;

5) шкоди завдано недостачею, умисним знищенням або умисним зіпсуттям матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), в тому числі при їх виготовленні, а також інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих

підприємством, установою, організацією працівникові в користування;

6) відповідно до законодавства на працівника покладено повну матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків;

7) шкоди завдано не при виконанні трудових обов'язків;

8) службова особа винна в незаконному звільненні або переведенні працівника на іншу роботу;

9) керівник підприємства, установи, організації всіх форм власності, винний у несвоєчасній виплаті заробітної плати понад один місяць, що призвело до виплати компенсацій за порушення строків її виплати, і за умови, що Державний бюджет України та місцеві бюджети, юридичні особи державної форми власності не мають заборгованості перед цим підприємством.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX, від 21.12.83 р. N 6237-X; законами України від 18.02.92 р. N 2134-XII, від 05.07.95 р. N 263/95-ВР, від 17.10.2002 р. N 184-IV)

Стаття 135. Межі матеріальної відповідальності у випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір

Межі матеріальної відповідальності працівників за шкоду, завдану підприємству, установі, організації розкраданням, умисним зіпсуттям, недостачею або втратою окремих видів майна та інших цінностей, а також у тих випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір, встановлюються законодавством.

(Із доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 27.06.86 р. N 2444-XI; у редакції Закону України від 05.07.95 р. N 263/95-ВР)

Стаття 135¹. Письмові договори про повну матеріальну відповідальність

Письмові договори про повну матеріальну відповідальність може бути укладено підприємством, установою, організацією з працівниками (що досягли вісімнадцятирічного віку), які займають посади або виконують роботи, безпосередньо зв'язані із зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей. Перелік таких посад і робіт, а також типовий договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність затверджуються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України.

(Доповнено статтею 135¹ згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX; із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.07.95 р. N 263/95-ВР)

Стаття 135². Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність

При спільному виконанні працівниками окремих видів робіт, зв'язаних із зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей, коли неможливо розмежувати матеріальну відповідальність кожного працівника і укласти з ним договір про повну матеріальну відповідальність, може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.

Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність встановлюється власником або уповноваженим ним органом за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації. Письмовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність укладається між підприємством, установою, організацією і всіма членами колективу (бригади).

Перелік робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її

застосування, а також типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність розробляються за участю профспілкових об'єднань України та затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення.

(Доповнено статтею 135² згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX; із змінами, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 29.07.81 р. N 2240-X, від 24.01.83 р. N 4617-X; законами України від 05.07.95 р. N 263/95-ВР, від 10.07.2003 р. N 1096-IV, від 16.10.2012 р. N 5462-VI)

Стаття 135³. Визначення розміру шкоди

Розмір заподіяної підприємству, установі, організації шкоди визначається за фактичними втратами, на підставі даних бухгалтерського обліку, виходячи з балансової вартості (собівартості) матеріальних цінностей за вирахуванням зносу згідно з установленними нормами.

У разі розкрадання, недостачі, умисного знищення або умисного зіпсуття матеріальних цінностей розмір шкоди визначається за цінами, що діють у даній місцевості на день відшкодування шкоди.

На підприємствах громадського харчування (на виробництві та в буфетах) і в комісійній торгівлі розмір шкоди, заподіяної розкраданням або недостачею продукції і товарів, визначається за цінами, встановленими для продажу (реалізації) цієї продукції і товарів.

Законодавством може бути встановлено окремий порядок визначення розміру шкоди, що підлягає покриттю, в тому числі у кратному обчисленні, заподіяної підприємству, установі, організації розкраданням, умисним зіпсуттям, недостачею або втратою окремих

видів майна та інших цінностей, а також у тих випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір.

Розмір підлягаючої покриттю шкоди, заподіяної з вини кількох працівників, визначається для кожного з них з урахуванням ступеня вини, виду і межі матеріальної відповідальності.

(Доповнено статтею 135³ згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX; із змінами, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 29.07.81 р. N 2240-X, від 27.06.86 р. N 2444-XI; Законом України від 05.07.95 р. N 263/95-ВР)

Стаття 136. Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником

Покриття шкоди працівниками в розмірі, що не перевищує середнього місячного заробітку, провадиться за розпорядженням власника або уповноваженого ним органу, а керівниками підприємств, установ, організацій та їх заступниками - за розпорядженням вищестоящого в порядку підлеглості органу шляхом відрахування із заробітної плати працівника.

Розпорядження власника або уповноваженого ним органу або вищестоящого в порядку підлеглості органу має бути зроблено не пізніше двох тижнів з дня виявлення заподіяної працівником шкоди і звернено до виконання не раніше семи днів з дня повідомлення про це працівникові. Якщо працівник не згоден з відрахуванням або його розміром, трудовий спір за його заявою розглядається в порядку, передбаченому законодавством.

У решті випадків покриття шкоди провадиться шляхом подання власником або уповноваженим ним органом позову до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду.

Стягнення з керівників підприємств, установ, організацій та їх заступників матеріальної шкоди в судовому порядку провадиться за позовом вищестоящого в порядку підлеглості органу.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX, від 21.12.83 р. N 6237-X; у редакції Указу Президії Верховної Ради Української РСР від 27.06.86 р. N 2444-XI, із змінами, внесеними згідно із законами України від 15.05.2003 р. N 762-IV, від 14.10.2014 р. N 1697-VII)

Стаття 137. Обставини, які підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування

Суд при визначенні розміру шкоди, що підлягає покриттю, крім прямої дійсної шкоди, враховує ступінь вини працівника і ту конкретну обстановку, за якої шкоду було заподіяно. Коли шкода стала наслідком не лише винної поведінки працівника, але й відсутності умов, що забезпечують збереження матеріальних цінностей, розмір покриття повинен бути відповідно зменшений.

Суд може зменшити розмір покриття шкоди, заподіяної працівником, залежно від його майнового стану, за винятком випадків, коли шкода заподіяна злочинними діями працівника, вчиненими з корисливою метою.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 24.12.76 р. N 1616-IX)

Стаття 138. Обов'язок доказування наявності умов для покладення матеріальної відповідальності на працівника

Для покладення на працівника матеріальної відповідальності за шкоду власник або уповноважений ним орган повинен довести наявність умов, передбачених статтею 130 цього Кодексу.

2.2. Судова практика в справах про відшкодування шкоди

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992 р. № 14 "Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками" (витяг)

3. У відповідності зі ст. 130 КЗпП відшкодування шкоди провадиться незалежно від притягнення працівника до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності за дії (бездіяльність), якими заподіяна шкода підприємству, установі, організації.

Виходячи з вимог ст. 15 ЦПК суд у кожному випадку зобов'язаний вживати передбачених законом заходів до всебічного, повного й об'єктивного з'ясування обставин, від яких згідно зі статтями 130, 135-3, 137 КЗпП залежить вирішення питання про покладення матеріальної відповідальності та про розмір шкоди, що підлягає відшкодуванню. Зокрема, з'ясовувати: наявність прямої дійсної шкоди та її розмір; якими неправомірними діями її заподіяно і чи входили до функцій працівника обов'язки, неналежне виконання яких призвело до шкоди; в чому полягала його вина; в якій конкретно обстановці заподіяно шкоду; чи були створені умови, які забезпечували б схоронність матеріальних цінностей і нормальну роботу з ними; який майновий стан працівника. Якщо шкоду заподіяно кількома працівниками, в рішенні суду має бути зазначено, які конкретно порушення трудових обов'язків допустив кожен працівник, ступінь його вини та пропорційна їй частка загальної шкоди, за яку до нього може бути застосовано відповідний вид і межі матеріальної відповідальності.

(абзац другий пункту 3 із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

За шкоду, заподіяну внаслідок порушення трудових обов'язків, працівник несе відповідальність перед підприємством (установою, організацією), з яким перебуває в трудових відносинах. За вимогами інших осіб, що ґрунтуються на неналежному виконанні працівником

своїх трудових обов'язків (відшкодування шкоди їх майну, здоров'ю, виплаченої пенсії, допомоги по соціальному страхуванню та ін.), в силу ст. 441 ЦК, відповідає підприємство, перед яким винний працівник несе матеріальну відповідальність у порядку регресу за нормами трудового законодавства.

Встановивши при розгляді справи, що шкода заподіяна не лише з вини працівника, до якого пред'явлено позов, але й з вини службових осіб підприємства, установи, організації, суд відповідно до ст. 105 ЦПК має обговорити питання про притягнення їх до участі в справі як співвідповідачів.

(абзац четвертий пункту 3 із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

4. За правилами ст. 132 КЗпП за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків, працівники, з вини яких її заподіяно, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку, крім випадків, коли законодавством вона передбачена у більшому, ніж цей заробіток, розмірі. Якщо межі матеріальної відповідальності були визначені в укладеному з працівником контракті, вона покладається на нього відповідно до умов контракту.

Під прямою дійсною шкодою, зокрема, слід розуміти втрату, погіршення або зниження цінності майна, необхідність для підприємства, установи, організації провести затрати на відновлення, придбання майна чи інших цінностей або провести зайві, тобто викликані внаслідок порушення працівником трудових обов'язків, грошові виплати. Згідно зі ст. 130 КЗпП не одержані або списані в доход держави прибутки з підстав, пов'язаних з неналежним виконанням працівником трудових обов'язків (так само як і інші недержані прибутки) не можуть включатися до шкоди, яка підлягає відшкодуванню.

При матеріальній відповідальності в межах середнього місячного заробітку він визначається відповідно до затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. N 100 Порядку обчислення середньої заробітної плати (зі змінами, внесеними

постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 1995 р. N 348, а саме виходячи з виплат за останні два календарні місяці роботи, що передують вирішенню судом справи про відшкодування шкоди, або за фактично відпрацьований час, якщо працівник пропрацював менше двох місяців, а в разі коли працівник останні місяці перед вирішенням справи не працював або справа вирішується після його звільнення - виходячи з виплат за попередні два місяці роботи на даному підприємстві (в установі, організації).

(абзац третій пункту 4 у редакції постанови
Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

5. Вирішуючи спори про відшкодування шкоди, заподіяної зіпсуттям або знищенням через недбалість матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), суди повинні мати на увазі, що на підставі п. 1 ст. 133 КЗпП несуть матеріальну відповідальність в межах середнього місячного заробітку працівники, які допустили зіпсуття або знищення цих цінностей у ході трудового процесу. На інших працівників з числа службових осіб (наприклад, майстра, технолога), якщо шкода від зіпсуття або знищення через недбалість зазначених цінностей заподіяна внаслідок їх неправильних службових дій (бездіяльності), матеріальна відповідальність покладається у відповідності зі ст. 132 КЗпП також в межах середнього місячного заробітку. Відповідальність у тому ж розмірі за зіпсуття або знищення через недбалість інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів покладається на працівника, якщо названі цінності були видані йому в користування у зв'язку з виконанням трудових обов'язків.

Притягнення до кримінальної відповідальності за випуск на товарний ринок або за іншу реалізацію споживачам недоброякісної продукції осіб, зазначених у ст. 147 КК, не звільняє від матеріальної відповідальності в установлених законом межах працівників, у тому числі посадових осіб, винних у виготовленні такої продукції.

(абзац другий пункту 5 із змінами, внесеними згідно з постановою
Пленуму Верховного Суду України від 03.12.97 р. N 12)

6. Роз'яснити судам, що на підставі п. 2 ст. 133 КЗпП за шкоду, заподіяну зайвими грошовими виплатами, неправильною постановкою обліку і зберігання матеріальних чи грошових цінностей, невжиттям необхідних заходів до запобігання простоям, випускові недоброякісної продукції, розкраданню, знищенню і зіпсуттю матеріальних чи грошових цінностей, матеріальну відповідальність в межах прямої дійсної шкоди, але не більше середнього місячного заробітку, несуть винні в цьому директори, начальники і інші керівники підприємств, установ, організацій та їх заступники; керівники та їх заступники будь-яких структурних підрозділів, передбачених статутом підприємства, установи, організації чи іншим відповідним положенням.

До зайвих грошових виплат відносяться, зокрема, суми стягнення штрафів, заробітної плати, виплачені звільненому працівникові у зв'язку з затримкою з вини службової особи видачі трудової книжки, розрахунку, неправильним формулюванням причин звільнення тощо. При виявленні безпосередніх заподіювачів шкоди, викликані виплатою зайвих сум, знищенням чи зіпсуттям матеріальних цінностей, вони зобов'язані відшкодувати шкоду в межах, встановлених законодавством. Зазначені вище службові особи в цих випадках несуть матеріальну відповідальність в межах свого середньомісячного заробітку за ту частину шкоди, що не відшкодована безпосередніми заподіювачами її. При цьому загальна сума, що підлягає стягненню, не повинна перевищувати заподіяну шкоду. На них самих покладається матеріальна відповідальність у зазначених межах, якщо з їх вини не було своєчасно вжито заходів до стягнення шкоди з безпосередніх заподіювачів її й таку можливість підприємство втратило.

(абзац другий пункту 6 із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

7. Працівники, які не є керівниками підприємства (установи, організації) і структурних підрозділів на підприємстві або їх заступниками, за шкоду, заподіяну зайвими грошовими виплатами, викликаними неналежним виконанням ними трудових обов'язків, несуть матеріальну відповідальність за ч. 1 ст. 132 КЗпП, крім

випадків, для яких ст. 134 КЗпП передбачена повна матеріальна відповідальність.

У такому ж порядку визначається матеріальна відповідальність працівників, з якими укладено договір про повну матеріальну відповідальність (статті 135-1, 135-2 КЗпП, якщо шкода заподіяна не незабезпеченням цілості прийнятого під звіт майна, а іншими порушеннями трудових обов'язків (неналежним оформленням документів про виявлену при прийнятті матеріальних цінностей недостачу, що потягло її оплату тощо).

8. Розглядаючи справи про матеріальну відповідальність на підставі письмового договору, укладеного працівником з підприємством, установою, організацією, про взяття на себе повної матеріальної відповідальності за незабезпечення цілості майна та інших цінностей (недостача, зіпсуття), переданих йому для зберігання або інших цілей (п. 1 ст. 134 КЗпП), суд зобов'язаний перевірити, чи належить відповідач до категорії працівників, з якими згідно з ст. 135-1 КЗпП може бути укладено такий договір та чи був він укладений.

При відсутності цих умов на працівника за заподіяну ним шкоду може бути покладена лише обмежена матеріальна відповідальність, якщо згідно з чинним законодавством працівник з інших підстав не несе матеріальної відповідальності у повному розмірі шкоди.

9. Судам слід мати на увазі, що до позовних заяв про матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної діями працівника, які мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку (п. 3 ст. 134 КЗпП), повинні додаватись докази, які підтверджують, що вчинення працівником таких діянь встановлено у порядку кримінального судочинства.

Матеріальна відповідальність у повному розмірі шкоди покладається і в тих випадках, коли шкода заподіяна діями працівника, що мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку, але він був звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку зі спливом строку давності для притягнення до кримінальної відповідальності, або з інших підстав, передбачених законом (пункти 3, 4, 8 статті 6, 7, 7-1, 7-2, 8, 9, 10 КПК).

Абзац третій пункту 9 виключено

(згідно з постановою Пленуму
Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

При винесенні виправдального вироку (закритті провадження у кримінальній справі) за відсутністю складу злочину, суд, розглядаючи справу в порядку цивільного судочинства, вправі з інших передбачених законом підстав задовольнити позов у межах повного розміру заподіяної працівником шкоди.

10. При розгляді справ за позовами про покладення повної матеріальної відповідальності за п. 4 ст. 134 КЗпП за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації працівником, який знаходився у нетверезому стані, судам необхідно враховувати, що нетверезий стан працівника може бути підтверджено як медичним висновком, так і іншими видами доказів (актами та іншими документами, поясненням сторін і третіх осіб, показаннями свідків), які мають бути відповідно оцінені судом.

Маючи на увазі, що заподіяння шкоди працівником, який був у нетверезому стані, є одним з найгрубших порушень трудових обов'язків, зменшення розміру відшкодування за цю шкоду, як правило, не допускається.

11. Суди повинні мати на увазі, що відповідно до п. 5 ст. 134 КЗпП працівник несе матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної недостатчею, умисним знищенням або умисним зіпсуттям матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), в тому числі при їх виготовленні, а також інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівникові в користування.

На підставі згаданого закону матеріальну відповідальність в повному розмірі несуть також працівники сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, за шкоду, заподіяну недостатчею, умисним знищенням, умисним зіпсуттям цієї продукції.

12. Відповідно до п. 6 ст. 134 КЗпП матеріальна відповідальність в повному розмірі покладається на працівника у випадках, передбачених окремими законодавчими актами.

За чинним законодавством така відповідальність може бути покладена, зокрема, за шкоду, заподіяну: перевитратою пального на автомобільному транспорті, розкраданням, знищенням (зіпсуттям), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей; витратами підприємства, установи, організації на навчання у вищому навчальному закладі молодого фахівця в разі його звільнення з ініціативи власника або уповноваженого ним органу за порушення трудової дисципліни чи за власним бажанням без поважних причин протягом трьох років з часу прийняття на роботу за направленням.

(абзац другий пункту 12 у редакції постанови
Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

13. Застосовуючи матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди на підставі п. 8 ст. 134 КЗпП, суди повинні мати на увазі, що за цим законом покладається обов'язок по відшкодуванню шкоди, заподіяної підприємству, установі, організації у зв'язку з оплатою незаконно звільненому чи незаконно переведеному працівникові часу вимушеного прогулу або часу виконання нижчеоплачуваної роботи, на винних службових осіб, за наказом або розпорядженням яких звільнення чи переведення здійснено з порушенням закону або якими затримано виконання рішення суду про поновлення на роботі.

Відповідальність в цих випадках настає незалежно від форми вини.

14. Вирішуючи вимоги, які ґрунтуються на договорі про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність, суди мають виходити з того, що остання є повною матеріальною відповідальністю, яка регулюється ст. 135-2 КЗпП й іншими актами трудового законодавства, що її стосується.

Умови колективної (бригадної) матеріальної відповідальності визначаються письмовим договором, укладеним між підприємством, установою, організацією і всіма членами колективу (бригади) на

підставі Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність.

У випадках, коли в несхоронності матеріальних цінностей, крім членів колективу (бригади), з яким укладено договір, винні службові особи, суд обговорює питання про притягнення їх до участі у справі як співвідповідачів і визначає частину шкоди, яка відповідає ступеню вини кожного з них, і розмір шкоди, що підлягає відшкодуванню з урахуванням виду і меж матеріальної відповідальності, яка на нього покладається. Решта шкоди розподіляється між членами колективу (бригади) згідно з Типовим договором про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність.

(абзац третій пункту 14 із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

15. Розмір шкоди, заподіяної підприємству, установі, організації, суд визначає відповідно до ст. 135-3 КЗпП, Закону України N 217/95-ВР від 6 червня 1995 р. "Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей" і затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. N 116 Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей (зі змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 27 серпня 1996 р. N 1009 та від 20 січня 1997 р. N 34.

(абзац перший пункту 15 у редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

Визначаючи розмір шкоди, суд має виходити з цін на матеріальні цінності, що діють у даній місцевості на час вирішення справи, і застосовувати встановлені нормативно-правовими актами для даних випадків кратність, коефіцієнти, індекси, податок на добавлену вартість, акцизний збір тощо.

(абзац другий пункту 15 у редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

При вирішенні позовів, у яких об'єднано декілька вимог про відшкодування працівником шкоди, розмір шкоди, що підлягає відшкодуванню, визначається по кожній з об'єднаних вимог з урахуванням відповідного їй виду і меж матеріальної відповідальності. Визначена в такий спосіб сума відшкодування по кожному випадку заподіяння шкоди включається до загальної суми, яка підлягає стягненню з працівника з урахуванням передбаченого ст. 233 КЗпП річного строку для пред'явлення позову по кожній вимозі і поважності причин його пропуску.

16. Розмір шкоди, заподіяної з вини кількох працівників, визначається для кожного з них з урахуванням ступеня вини, виду і меж матеріальної відповідальності. Солідарна матеріальна відповідальність застосовується лише за умови, якщо судом встановлено, що шкода підприємству, установі, організації заподіяна спільними умисними діями кількох працівників або працівника та інших осіб.

(пункт 16 із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

17. Розглядаючи справи про відшкодування шкоди, заподіяної приписками і іншими викривленнями даних про виконання робіт, судам належить мати на увазі, що до матеріальної відповідальності за таку шкоду мають притягатись як працівники, що вчинили ці дії, так і службові особи, через винне невжиття якими заходів до їх запобігання вони вчинені.

У залежності від обставин заподіяння шкоди в цих випадках матеріальна відповідальність настає в межах середнього місячного заробітку (ч. 1 ст. 132, п. 2 ст. 133 КЗпП) або в повному розмірі заподіяної шкоди (п. 3 ст. 134 КЗпП).

(абзац другий пункту 17 із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

До прямої дійсної шкоди, заподіяної зазначеними вище діями, можуть бути віднесені: суми незаконно нарахованої заробітної плати і премій, зайві виплати у вигляді штрафу, накладеного відповідними органами, вартість пального і мастил, сировини, напівфабрикатів і

інших матеріальних цінностей, безпідставно списаних у зв'язку з викривленням даних про обсяг робіт.

18. Роз'яснити судам, що при визначенні розміру матеріальної шкоди, заподіяної працівниками самовільним використанням в особистих цілях технічних засобів (автомобілів, тракторів, автокранів і т.п.), що належать підприємствам, установам, організаціям, з якими вони перебувають у трудових відносинах, слід виходити з того, що така шкода, як заподіяна не при виконанні трудових (службових) обов'язків, підлягає відшкодуванню із застосуванням норм цивільного законодавства (статті 203, 453 ЦК). У цих випадках шкода відшкодовується у повному обсязі, включаючи і не одержані підприємством, установою, організацією прибутки від використання зазначених технічних засобів.

19. Судам слід мати на увазі, що зменшення розміру шкоди, що підлягає покриттю працівником, допустиме лише у виключних випадках при наявності зазначених у ст. 137 КЗпП умов, які мають бути підтверджені ретельно перевіреними в судовому засіданні доказами, з обов'язковим викладенням у рішенні мотивів зниження суми, яка стягується.

До конкретної обстановки, за якої було заподіяно шкоду, слід відносити обставини, що перешкоджали працівникові виконувати належним чином покладені на нього обов'язки, зокрема, відсутність нормальних умов зберігання матеріальних цінностей, неналежна організація праці. Разом з тим необхідно враховувати, чи приймав працівник залежні від нього заходи до запобігання шкоди.

Передбачена ст. 137 КЗпП можливість зменшення розміру шкоди, що підлягає покриттю, з урахуванням ступеня вини, конкретних обставин і майнового стану працівника, стосується всіх видів матеріальної відповідальності працівників.

Зниження розміру шкоди, що підлягає покриттю, не допускається, якщо шкоду заподіяно злочинними діями працівника, вчиненими з корисливою метою.

20. Судам необхідно перевіряти, чи додержаний власником або уповноваженим ним органом встановлений ст. 233 КЗпП річний строк з дня виявлення заподіяної працівником шкоди для звернення в суд з позовом про її відшкодування. Цей строк застосовується і при зверненні із заявою прокурора.

Днем виявлення шкоди слід вважати день, коли власнику або уповноваженому ним органу стало відомо про наявність шкоди, заподіяної працівником. Днем виявлення шкоди, встановленої в результаті інвентаризації матеріальних цінностей, при ревізії або перевірці фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації, слід вважати день підписання відповідного акта або висновку.

Право регресної вимоги до працівника виникає з часу виплати підприємством, організацією, установою сум третій особі і з цього ж часу обчислюється строк на пред'явлення регресного позову.

21. В силу ч. 7 ст. 203 ЦПК суд вправі вийти за межі позовних вимог, коли неправильно визначена сума шкоди, позов заявлено про відшкодування шкоди у повному розмірі, а на працівника може бути покладена лише обмежена відповідальність; якщо працівник повинен бути притягнений до повної матеріальної відповідальності, а позов заявлено про стягнення шкоди в межах обмеженої матеріальної відповідальності.

22. При розгляді спорів про обґрунтованість розпорядження адміністрації щодо відрахування шкоди судам необхідно мати на увазі, що відповідно до ст. 136 КЗпП такий позов може бути заявлено і до реалізації розпорядження про відрахування. Якщо адміністрацією відмовлено працівникові у поверненні суми, зайво виплаченої ним добровільно на відшкодування шкоди (за відсутності підстав і умов для матеріальної відповідальності, у більшому розмірі, ніж це передбачено законом), вимоги про її стягнення пред'являються безпосередньо у суді і вирішуються на підставі статей 130, 132 - 134 КЗпП.

(пункт 22 із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

23. Судам слід поліпшити підготовку справ про відшкодування шкоди до судового розгляду і її оперативність. Виконуючи вимоги ст. 143 ЦПК при її проведенні, суддя незалежно від обставин справи має, зокрема, вирішити питання про подання сторонами або про витребування:

- даних бухгалтерського обліку й інших документів про наявність і розмір прямої дійсної шкоди - матеріалів інвентаризації, актів ревізії та облікових документів, актів й інших документів про недостачу, зіпсування, втрату, знищення майна, висновку бюро товарних експертиз, довідок й інших документів про вартість майна, розмір зайвих грошових виплат, а також сум, витрачених на придбання, відновлення майна, задоволення претензій третіх осіб тощо. Якщо для з'ясування питання про розмір шкоди, обставин її заподіяння є потреба провести бухгалтерську чи іншу експертизу - призначити її з урахуванням думки осіб, які беруть участь у справі;

- доказів про винне порушення працівником обов'язків за трудовим договором і наявність причинного зв'язку між його протиправною поведінкою і шкодою, яка наступила, час її виявлення, пояснень працівника, актів і доповідних записок службових осіб, матеріалів службових перевірок, вироку суду чи постанови органу розслідування, наказу за результатами перевірки даного випадку, висновків компетентних органів або експертизи про допущені порушення і причини шкоди, документів про коло трудових обов'язків працівника;

- інших доказів, які мають значення для визначення виду матеріальної відповідальності і розміру сум, що підлягають стягненню, - договору про повну індивідуальну чи колективну (бригадну) матеріальну відповідальність, довіреності чи іншого разового документа на одержання працівником під звіт матеріальних цінностей, даних про заподіяння працівником шкоди у нетверезому стані, розрахунків розподілу шкоди між членами бригади, довідок про тарифну ставку працівника при бригадній матеріальній відповідальності або його заробіток за два календарні місяці, які передували заявленню вимог про відшкодування шкоди, в інших випадках, про склад його сім'ї, наявність у працівника цінного майна (будинку, автомобіля тощо), підсобного господарства, інших доходів; дані про умови праці і

зберігання матеріальних цінностей, доповідні записки працівника з цих питань.

(абзац четвертий пункту 23 із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 28.03.97 р. N 3)

При цьому слід мати на увазі, що з питань, для яких передбачено обов'язкове документальне оформлення (наприклад, укладення договору про повну матеріальну відповідальність), показання свідків не можуть братися до уваги.

2.3. Визначення розміру матеріальної шкоди

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. N 116

Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей (витяг)

ПОРЯДОК

визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей

1. Цей порядок встановлює механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, крім дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей.

2. Розмір збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки. У разі визначення розміру збитків, що призвели до завдання майнової шкоди державі, територіальній громаді або суб'єкту господарювання з державною (комунальною) часткою в статутному (складеному) капіталі, розмір збитків визначається відповідно до методики оцінки майна, затвердженої Кабінетом Міністрів України.

(пункт 2 у редакції постанов Кабінету
Міністрів України від 16.12.2009 р. N 1393,
від 07.12.2011 р. N 1253)

10. Із сум, стягнутих відповідно до цього Порядку, здійснюється відшкодування збитків, завданих підприємству, установі і організації з урахуванням фактичних витрат підприємства на відновлення пошкоджених або придбання нових матеріальних цінностей та вартості робіт з їх відновлення. Залишок коштів перераховується до державного бюджету.

(Порядок доповнено пунктом 10 згідно з
постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.97 р. N 34,
пункт 10 у редакції постанови Кабінету
Міністрів України від 16.12.2009 р. N 1393)

**Постанова Кабінету Міністрів України
від 10.12.2003 р. № 1891
"Про затвердження Методики оцінки майна"**

(витяг)

МЕТОДИКА ОЦІНКИ МАЙНА

Загальна частина

1. Ця Методика застосовується для проведення оцінки об'єктів права державної та комунальної власності, майна суб'єктів господарювання з державною (комунальною) часткою в статутному (складеному) капіталі у випадках, коли такі об'єкти є об'єктами господарських, цивільних та інших правовідносин, крім випадків оренди та концесії об'єктів державної та комунальної власності, а також відчуження майна згідно із Законом України "Про правовий режим майна у Збройних Силах України", а також для проведення оцінки об'єктів, що повертаються у державну або комунальну власність (зокрема за рішенням суду), для визначення розміру збитків, що призвели до завдання майнової шкоди державі, територіальній громаді або

суб'єкту господарювання з державною часткою (часткою комунального майна) в статутному (складеному) капіталі, у разі встановлення фактів розкрадання, нестачі, знищення, псування майна.

Відповідно до цієї Методики проводиться оцінка об'єктів у матеріальній формі, об'єктів у формі єдиних (цілісних) майнових комплексів, у тому числі разом із земельними ділянками, на яких такі об'єкти розташовані, об'єктів у нематеріальній формі, у тому числі майнових прав інтелектуальної власності, визначається розмір статутного капіталу акціонерного товариства, пайового фонду колективного сільськогосподарського підприємства, що утворюється в процесі приватизації (корпоратизації), та розмір збитків.

2. У цій Методиці наведені нижче поняття вживаються у такому значенні:

дата інвентаризації - дата, на яку проводиться інвентаризація майна підприємства. Дата інвентаризації у випадках приватизації (корпоратизації) збігається з датою оцінки. При цьому датою оцінки є останнє число місяця;

дата попередньої інвентаризації необоротних активів - дата (будь-яке число місяця), на яку проводиться інвентаризація необоротних активів з метою складення їх переліку за формою, встановленою в додатку 4, для проведення незалежної оцінки з метою підготовки передавального балансу. Попередня інвентаризація проводиться до дати проведення оцінки;

невід'ємні поліпшення орендованого майна - здійснені орендарем заходи, спрямовані на покращення фізичного (технічного) стану орендованого майна та (або) його споживчих якостей, відокремлення яких призведе до зменшення його ринкової вартості;

незалежна оцінка - визначення суб'єктом оціночної діяльності - суб'єктом господарювання на підставі договору про проведення оцінки певного виду вартості майна, крім оціночної, відповідно до національних стандартів оцінки та інших нормативно-правових актів з методичного регулювання незалежної оцінки;

окреме індивідуально визначене майно - об'єкти у матеріальній формі (інвентарні об'єкти або групи інвентарних об'єктів та інше окреме майно), що приватизуються відповідно до Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)";

передавальний баланс підприємства - баланс підприємства (консолідований баланс холдингової компанії), складений на дату оцінки відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності за результатами інвентаризації, в якому у випадках, визначених цією Методикою, відображається переоцінена вартість необоротних активів;

переоцінена вартість активів - вартість, за якою активи відображаються в передавальному (розподільчому) балансі підприємства, складеному на дату оцінки, визначеної за результатами їх незалежної оцінки відповідно до порядку та у випадках, передбачених цією Методикою;

повторна оцінка - оцінка об'єкта, яка проводиться суб'єктом оціночної діяльності за результатами рецензування звіту про оцінку (акта оцінки) цього об'єкта станом на дату, на яку проводилася оцінка цього об'єкта іншим суб'єктом оціночної діяльності, звіт (акт) про яку підлягав рецензуванню;

позитивний загальний висновок рецензента - висновок, згідно з яким звіт повністю або у цілому відповідає вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна чи має незначні недоліки, що не вплинули на достовірність оцінки;

початкова ціна майна - ціна, встановлена органом приватизації, іншим державним органом або органом місцевого самоврядування (конкурсною, аукціонною комісією, утвореною зазначеними органами) з урахуванням результатів оцінки майна, проведеної відповідно до цієї Методики, з якої розпочинається продаж майна встановленими законодавством способами, що передбачають конкуренцію покупців та зміну ціни під час продажу;

стандартизована оцінка - оцінка, що здійснюється самостійно державним органом або органом місцевого самоврядування з використанням стандартної методології та стандартного набору вихідних даних, за результатами якої складається акт оцінки, в якому визначається оціночна вартість;

сукупна вартість єдиного (цілісного) майнового комплексу - сума вартості активів підприємства, що відображені у його передавальному балансі;

чиста вартість єдиного (цілісного) майнового комплексу - сукупна вартість єдиного (цілісного) майнового комплексу, зменшена на суму зобов'язань підприємства.

3. Інші поняття, які використовуються у цій Методиці, вживаються у значенні, наведеному у національних стандартах оцінки, положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (міжнародних стандартах фінансової звітності) та інших нормативно-правових актах.

4. Незалежна оцінка майна проводиться відповідно до вимог національних стандартів оцінки з урахуванням положень цієї Методики, інших нормативно-правових актів з оцінки майна та міжнародних стандартів оцінки в частині, що не суперечить національним нормативно-правовим актам з оцінки майна.

5. У разі прийняття рішення про приватизацію об'єкта шляхом продажу на аукціоні без оголошення ціни, продажу об'єкта відповідно до Закону України "Про особливості приватизації вугледобувних підприємств" на інвестиційному конкурсі оцінка такого об'єкта повторно не проводиться.

6. У разі проведення повторної оцінки майна така оцінка проводиться суб'єктом оціночної діяльності відповідно до нормативно-правових актів, чинних на дату проведення оцінки цього майна і складення звіту про оцінку (акта оцінки) в минулому іншим суб'єктом оціночної діяльності, з використанням необхідної для оцінки інформації, актуальної на дату оцінки, яка була відома на дату проведення оцінки в минулому.

РОЗДІЛ 3. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ

3.1. Загальні положення про цивільно-правову відповідальність

Цивільний кодекс України (витяг)

Стаття 22. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди

1. Особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування.

2. Збитками є:

1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);

2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

3. Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі.

Якщо особа, яка порушила право, одержала у зв'язку з цим доходи, то розмір упущеної вигоди, що має відшкодовуватися особі, право якої порушено, не може бути меншим від доходів, одержаних особою, яка порушила право.

4. На вимогу особи, якій завдано шкоди, та відповідно до обставин справи майнова шкода може бути відшкодована і в інший спосіб, зокрема, шкода, завдана майну, може відшкодовуватися в натурі (передання речі того ж роду та тієї ж якості, поладження пошкодженої речі тощо).

Стаття 23. Відшкодування моральної шкоди

1. Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

2. Моральна шкода полягає:

1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;

2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;

3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;

4) у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

3. Моральна шкода відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб.

Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості.

4. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування.

5. Моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 22.12.2005 р. N 3261-IV)

Стаття 52. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи - підприємця

1. Фізична особа - підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення.
2. Фізична особа - підприємець, яка перебуває у шлюбі, відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у праві спільної сумісної власності подружжя, яка належатиме їй при поділі цього майна.

Стаття 96. Відповідальність юридичних осіб

1. Юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями.
2. Юридична особа відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном.
3. Учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом.
4. Особи, які створюють юридичну особу, несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що виникли до її державної реєстрації.

Юридична особа відповідає за зобов'язаннями її учасників (засновників), що пов'язані з її створенням, тільки у разі наступного схвалення їхніх дій відповідним органом юридичної особи.

Глава 51

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Стаття 610. Порухення зобов'язання

1. Порухенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

Стаття 611. Правові наслідки порушення зобов'язання

1. У разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема:

1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору;

2) зміна умов зобов'язання;

3) сплата неустойки;

4) відшкодування збитків та моральної шкоди.

Стаття 612. Прострочення боржника

1. Боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступив до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом.

2. Боржник, який прострочив виконання зобов'язання, відповідає перед кредитором за завдані простроченням збитки і за неможливість виконання, що випадково настала після прострочення.

3. Якщо внаслідок прострочення боржника виконання зобов'язання втратило інтерес для кредитора, він може відмовитися від прийняття виконання і вимагати відшкодування збитків.

4. Прострочення боржника не настає, якщо зобов'язання не може бути виконане внаслідок прострочення кредитора.

Стаття 613. Прострочення кредитора

1. Кредитор вважається таким, що прострочив, якщо він відмовився прийняти належне виконання, запропоноване боржником, або не вчинив дій, що встановлені договором, актами цивільного законодавства чи впливають із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту, до вчинення яких боржник не міг виконати свого обов'язку.

Кредитор також вважається таким, що прострочив, у випадках, встановлених частиною четвертою статті 545 цього Кодексу.

2. Якщо кредитор не вчинив дії, до вчинення яких боржник не міг виконати свій обов'язок, виконання зобов'язання може бути відстрочене на час прострочення кредитора.

3. Боржник не має права на відшкодування збитків, завданих простроченням кредитора, якщо кредитор доведе, що прострочення не є наслідком його вини або осіб, на яких за законом чи дорученням кредитора було покладено прийняття виконання.

4. Боржник за грошовим зобов'язанням не сплачує проценти за час прострочення кредитора.

Стаття 614. Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання

1. Особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом.

Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання.

2. Відсутність своєї вини доводить особа, яка порушила зобов'язання.

3. Правочин, яким скасовується чи обмежується відповідальність за умисне порушення зобов'язання, є нікчемним.

Стаття 615. Одностороння відмова від зобов'язання

1. У разі порушення зобов'язання однією стороною друга сторона має право частково або в повному обсязі відмовитися від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом.

2. Одностороння відмова від зобов'язання не звільняє винну сторону від відповідальності за порушення зобов'язання.

3. Внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання частково або у повному обсязі відповідно змінюються умови зобов'язання або воно припиняється.

Стаття 616. Правові наслідки порушення зобов'язання з вини кредитора

1. Якщо порушення зобов'язання сталося з вини кредитора, суд відповідно зменшує розмір збитків та неустойки, які стягуються з боржника.

2. Суд має право зменшити розмір збитків та неустойки, які стягуються з боржника, якщо кредитор умисно або з необережності сприяв збільшенню розміру збитків, завданих порушенням зобов'язання, або не вжив заходів щодо їх зменшення.

Стаття 617. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання

1. Особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили.

Не вважається випадком, зокрема, недодержання своїх обов'язків контрагентом боржника, відсутність на ринку товарів, потрібних для виконання зобов'язання, відсутність у боржника необхідних коштів.

Стаття 618. Відповідальність боржника за дії інших осіб

1. Боржник відповідає за порушення зобов'язання іншими особами, на яких було покладено його виконання (стаття 528 цього Кодексу), якщо договором або законом не встановлено відповідальність безпосереднього виконавця.

Стаття 619. Субсидіарна відповідальність

1. Договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи.

2. До пред'явлення вимоги особі, яка несе субсидіарну відповідальність, кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника.

Якщо основний боржник відмовився задовольнити вимогу кредитора або кредитор не одержав від нього в розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, кредитор може пред'явити вимогу в повному обсязі до особи, яка несе субсидіарну відповідальність.

3. Кредитор не може вимагати задоволення своєї вимоги від особи, яка несе субсидіарну відповідальність, якщо ця вимога може бути задоволена шляхом зарахування зустрічної вимоги до основного боржника.

4. Особа, яка несе субсидіарну відповідальність, повинна до задоволення вимоги, пред'явленої їй кредитором, повідомити про це основного боржника, а у разі пред'явлення позову, - подати клопотання про залучення основного боржника до участі у справі.

У разі недотримання цих вимог особою, яка несе субсидіарну відповідальність, основний боржник має право висунути проти регресної вимоги особи, яка несе субсидіарну відповідальність, заперечення, які він мав проти кредитора.

Стаття 620. Правові наслідки невиконання обов'язку передати річ, визначену індивідуальними ознаками

1. У разі невиконання боржником обов'язку передати кредиторіві у власність або у користування річ, визначену індивідуальними ознаками, кредитор має право витребувати цю річ у боржника та вимагати її передання відповідно до умов зобов'язання.
2. Кредитор втрачає право на витребування у боржника речі, визначеної індивідуальними ознаками, у разі, якщо ця річ вже передана третій особі у власність або в користування.

Якщо річ, визначену індивідуальними ознаками, ще не передано, переважне право на її одержання має той з кредиторів, зобов'язання на користь якого виникло раніше, а коли це неможливо визначити, кредитор, який першим пред'явив позов.

Стаття 621. Виконання зобов'язання за рахунок боржника

1. У разі невиконання боржником для кредитора певної роботи чи ненадання йому послуги кредитор має право виконати цю роботу власними силами або доручити її виконання чи надання послуги третій особі і вимагати від боржника відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання.

Стаття 622. Відповідальність і виконання зобов'язання в натурі

1. Боржник, який сплатив неустойку і відшкодував збитки, завдані порушенням зобов'язання, не звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, якщо інше не встановлено договором або законом.
2. У разі відмови кредитора від прийняття виконання, яке внаслідок прострочення втратило для нього інтерес (стаття 612 цього Кодексу), або передання відступного (стаття 600 цього Кодексу) боржник звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі.

3. У разі відмови кредитора від договору (стаття 615 цього Кодексу) боржник звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі.

Стаття 623. Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання

1. Боржник, який порушив зобов'язання, має відшкодувати кредиторіві завдані цим збитки.

2. Розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання, доказується кредитором.

3. Збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення боржником вимоги кредитора у місці, де зобов'язання має бути виконане, а якщо вимога не була задоволена добровільно, - у день пред'явлення позову, якщо інше не встановлено договором або законом. Суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ринкові ціни, що існували на день ухвалення рішення.

4. При визначенні неодержаних доходів (упущеної вигоди) враховуються заходи, вжиті кредитором щодо їх одержання.

Стаття 624. Збитки і неустойка

1. Якщо за порушення зобов'язання встановлено неустойку, то вона підлягає стягненню у повному розмірі, незалежно від відшкодування збитків.

2. Договором може бути встановлено обов'язок відшкодувати збитки лише в тій частині, в якій вони не покриті неустойкою.

3. Договором може бути встановлено стягнення неустойки без права на відшкодування збитків або можливість за вибором кредитора стягнення неустойки чи відшкодування збитків.

Стаття 625. Відповідальність за порушення грошового зобов'язання

1. Боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання.
2. Боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Стаття 858. Відповідальність підрядника за неналежну якість роботи

1. Якщо робота виконана підрядником з відступами від умов договору підряду, які погіршили роботу, або з іншими недоліками, які роблять її непридатною для використання відповідно до договору або для звичайного використання роботи такого характеру, замовник має право, якщо інше не встановлено договором або законом, за своїм вибором вимагати від підрядника:

- 1) безоплатного усунення недоліків у роботі в розумний строк;
- 2) пропорційного зменшення ціни роботи;
- 3) відшкодування своїх витрат на усунення недоліків, якщо право замовника усувати їх встановлено договором.

2. Підрядник має право замість усунення недоліків роботи, за які він відповідає, безоплатно виконати роботу заново з відшкодуванням замовникові збитків, завданих простроченням виконання. У цьому разі замовник зобов'язаний повернути раніше передану йому роботу підрядникові, якщо за характером роботи таке повернення можливе.

3. Якщо відступи у роботі від умов договору підряду або інші недоліки у роботі є істотними та такими, що не можуть бути усунені, або не були усунені у встановлений замовником розумний строк,

замовник має право відмовитися від договору та вимагати відшкодування збитків.

4. Умова договору підряду про звільнення підрядника від відповідальності за певні недоліки роботи не звільняє його від відповідальності за недоліки, які виникли внаслідок умисних дій або бездіяльності підрядника.

5. Підрядник, який надав матеріал для виконання роботи, відповідає за його якість відповідно до положень про відповідальність продавця за товари неналежної якості.

Стаття 883. Відповідальність підрядника

1. Підрядник відповідає за недоліки збудованого об'єкта, за прострочення передання його замовникові та за інші порушення договору (за недосягнення проектної потужності, інших запроектованих показників тощо), якщо не доведе, що ці порушення сталися не з його вини.

2. За невиконання або неналежне виконання обов'язків за договором будівельного підряду підрядник сплачує неустойку, встановлену договором або законом, та відшкодовує збитки в повному обсязі.

3. Суми неустойки (пені), сплачені підрядником за порушення строків виконання окремих робіт, повертаються підрядникові у разі закінчення всіх робіт до встановленого договором граничного терміну.

Стаття 886. Відповідальність замовника

1. У разі невиконання або неналежного виконання замовником обов'язків за договором будівельного підряду він сплачує підрядникові неустойку, встановлену договором або законом, та відшкодовує збитки у повному обсязі, якщо не доведе, що порушення договору сталося не з його вини.

Стаття 891. Відповідальність підрядника за недоліки документації та робіт

1. Підрядник відповідає за недоліки проектно-кошторисної документації та пошукових робіт, включаючи недоліки, виявлені згодом у ході будівництва, а також у процесі експлуатації об'єкта, створеного на основі виконаної проектно-кошторисної документації і результатів пошукових робіт.

2. У разі виявлення недоліків у проектно-кошторисній документації або в пошукових роботах підрядник на вимогу замовника зобов'язаний безоплатно переробити проектно-кошторисну документацію або здійснити необхідні додаткові пошукові роботи, а також відшкодувати завдані збитки, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 900. Відповідальність виконавця за порушення договору

1. Виконавець відповідає перед замовником за порушення договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, якщо не доведе, що порушення договору сталося не з його вини.

2. Виконавець зобов'язаний відшкодувати замовнику реальні збитки у межах ціни робіт, в яких виявлено недоліки, якщо договором встановлено, що вони підлягають відшкодуванню в межах загальної ціни робіт за договором.

Упущена вигода підлягає відшкодуванню у випадках, встановлених законом.

Стаття 906. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг

1. Збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем, у разі наявності його вини, у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором. Виконавець, який порушив договір про надання послуг за плату при здійсненні ним

підприємницької діяльності, відповідає за це порушення, якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим внаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. Збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про безоплатне надання послуг, підлягають відшкодуванню виконавцем у розмірі, що не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо інший розмір відповідальності виконавця не встановлений договором.

Стаття 950. Відповідальність зберігача за втрату (нестачу) або пошкодження речі

1. За втрату (нестачу) або пошкодження речі, прийнятої на зберігання, зберігач відповідає на загальних підставах.

2. Професійний зберігач відповідає за втрату (нестачу) або пошкодження речі, якщо не доведе, що це сталося внаслідок непереборної сили, або через такі властивості речі, про які зберігач, приймаючи її на зберігання, не знав і не міг знати, або внаслідок умислу чи грубої необережності поклажодавця.

3. Зберігач відповідає за втрату (нестачу) або пошкодження речі після закінчення строку зберігання лише за наявності його умислу або грубої необережності.

3.2. Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення екологічного законодавства

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (витяг)

Розділ XV ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 68. Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища

Порушення законодавства України про охорону навколишнього природного середовища тягне за собою встановлену цим Законом та іншим законодавством України дисциплінарну, адміністративну, цивільну і кримінальну відповідальність.

Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища несуть особи, винні у:

- а) порушенні прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище;
- б) порушенні норм екологічної безпеки;
- в) порушенні вимог законодавства України при проведенні екологічної експертизи, в тому числі поданні завідомо неправдивого експертного висновку;
- г) невиконанні вимог державної екологічної експертизи;
- д) фінансуванні і впровадженні у виробництво нових технологій і устаткування без позитивного висновку державної екологічної експертизи;

(пункт "д" частини другої статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.02.2011 р. N 3038-VI)

е) порушенні екологічних вимог при проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції, введенні в дію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів;

є) допущенні наднормативних, аварійних і залпових викидів і скидів забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище;

ж) перевищенні лімітів та порушенні інших вимог використання природних ресурсів;

з) самовільному спеціальному використанні природних ресурсів;

и) пункт "и" частини другої статті 68 виключено

(пункт "и" частини другої статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.03.98 р. N 186/98-ВР, виключено згідно із Законом України від 02.12.2010 р. N 2756-VI)

і) невжитті заходів щодо попередження та ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на навколишнє природне середовище;

ї) невиконанні розпоряджень органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, та вчиненні опору їх представникам;

й) порушенні природоохоронних вимог при зберіганні, транспортуванні, використанні, знешкодженні та захороненні хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних, радіоактивних речовин та відходів;

(пункт "й" статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 14.12.99 р. N 1288-XIV)

к) невиконанні вимог охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду та інших територій, що підлягають особливій

охороні, видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України;

л) відмові від надання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, а також про джерела забруднення, у приховуванні випадків аварійного забруднення навколишнього природного середовища або фальсифікації відомостей про стан екологічної обстановки чи захворюваності населення;

(пункт "л" частини другої статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 19.11.97 р. N 650/97-ВР)

м) приниженні честі і гідності працівників, які здійснюють контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища, посяганні на їх життя і здоров'я;

н) порушенні природоохоронних вимог під час провадження діяльності, пов'язаної з поводженням з генетично модифікованими організмами.

(частину другу статті 68 доповнено пунктом "н" згідно із Законом України від 19.03.2009 р. N 1158-VI)

Законодавством України може бути встановлено відповідальність і за інші порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані відшкодувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, в порядку та розмірах, встановлених законодавством України.

Застосування заходів дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності не звільняє винних від компенсації шкоди, заподіяної забрудненням навколишнього природного середовища та погіршенням якості природних ресурсів.

Незаконно добути в природі ресурси та виготовлена з них продукція підлягають безоплатному вилученню, а зняття правопорушення - конфіскації. Одержані від їх реалізації доходи спрямовуються в Автономної Республіки Крим і місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища.

(частина шоста статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.03.98 р. N 186/98-ВР)

Посадові особи та спеціалісти, винні в порушенні вимог щодо охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, згідно з рішеннями їх органів управління позбавляються премій за основними результатами господарської діяльності повністю або частково.

(частина сьома статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законами України від 06.03.96 р. N 81/96-ВР, від 16.10.2012 р. N 5456-VI)

Порядок позбавлення премій визначається законодавством України.

Стаття 69. Особливості застосування цивільної відповідальності

Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, підлягає компенсації в повному обсязі.

(частина перша статті 69 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.03.98 р. N 186/98-ВР, у редакції Закону України від 02.12.2010 р. N 2756-VI)

Особи, яким завдано такої шкоди, мають право на відшкодування недержаних прибутків за час, необхідний для відновлення здоров'я, якості навколишнього природного середовища, відтворення

природних ресурсів до стану, придатного для використання за цільовим призначенням.

Особи, що володіють джерелами підвищеної екологічної небезпеки, зобов'язані компенсувати заподіяну шкоду громадянам та юридичним особам, якщо не доведуть, що шкода виникла внаслідок стихійних природних явищ чи навмисних дій потерпілих.

Шкода, заподіяна довкіллю у зв'язку з виконанням угоди про розподіл продукції, підлягає відшкодуванню відповідно до вимог статті 29 Закону України "Про угоди про розподіл продукції".

(статтю 69 доповнено частиною четвертою згідно із Законом України від 08.06.2000 р. N 1807-III)

3.3. Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення надрового та гірничого законодавства

Кодекс України про надра (витяг)

Стаття 66. Припинення самовільного користування надрами та забудови площ залягання корисних копалин

Самовільне користування надрами та забудова площ залягання корисних копалин з порушенням установленого порядку припиняються без відшкодування понесених витрат.

Стаття 67. Відшкодування збитків, завданих внаслідок порушень законодавства про надра

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані відшкодувати збитки, завдані ними внаслідок порушень законодавства про надра, в розмірах і порядку, встановлених законодавством України.

Гірничий закон України
(ВИТЯГ)

**Стаття 50. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок порушення
гірничого законодавства**

Шкода, завдана внаслідок порушення гірничого законодавства, відшкодовується в порядку та розмірах, визначених законами України.

**Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України
від 29.08.2011 р. № 303**

**"Про затвердження Методики визначення розмірів
відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок
самовільного користування надрами"**

(ВИТЯГ)

МЕТОДИКА

**визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі
внаслідок самовільного користування надрами**

І. Загальні положення

1.1. Ця Методика розроблена відповідно до Кодексу України про надра, Податкового кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", Гірничого закону України та інших нормативно-правових актів про надра.

1.2. У цій Методиці терміни вживаються у такому значенні:

охорона надр - сукупність заходів, які забезпечують найповніше комплексне вилучення корисних копалин, збереження або припустимі зміни геоморфологічних структур, властивостей та екологічного стану верхнього шару літосфери;

самовільне користування надрами - користування надрами за відсутності дозвільної документації на користування надрами, передбаченої законом.

1.3. Ця Методика встановлює основні вимоги щодо порядку визначення заподіяних збитків і застосовується при визначенні відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами.

1.4. Ця Методика поширюється на посадових осіб, які уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) за використанням і охороною надр, відповідно до наданих їм повноважень.

1.5. В основу нарахування збитків покладена базова ставка збитків у частках мінімальної заробітної плати (м. з. пл.), наведена у додатку 1 до цієї Методики.

1.6. Приклад розрахунку збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами, наведено в додатку 2 до цієї Методики.

1.7. Ця Методика застосовується при визначенні відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами, у тому числі торфу загальною глибиною розробки понад два метри.

1.8. Збитки, заподіяні внаслідок порушення законодавства про надра, підлягають компенсації державі юридичними та фізичними особами, у тому числі іноземними особами та особами без громадянства, відповідно до законодавства.

II. Порядок встановлення факту порушення законодавства про охорону надр та обсягів самовільно видобутих надр

2.1. Факт самовільного користування надрами встановлюється особами, які уповноважені здійснювати державний контроль (нагляд) за використанням і охороною надр під час проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю).

2.2. Для встановлення факту самовільного користування надрами та визначення обсягу видобутих надр використовується пряме вимірювання (заміри розробок, кар'єрів, накопичених надр) разом з аналізом матеріалів геологорозвідувальних робіт (геологічні, гідрогеологічні карти родовищ за їх наявності).

III. Розрахунок збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами

3.1. Збитки розраховуються особами, які уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) за використанням і охороною надр.

3.2. Розмір збитків (**З**), встановлених за фактом самовільного користування надрами, визначається шляхом встановлення обсягу самовільно видобутих надр (D_i), помноженого на базову ставку (додаток 1) відшкодування збитків (P_i), за формулою

$$Z = \sum_{i=1}^k (P_i \cdot N \cdot D_i)$$

де D_i - обсяг самовільно видобутих надр (т; м³; кг);

P_i - базова ставка збитків у частках мінімальної заробітної плати;

N - величина мінімальної заробітної плати (грн.).

Для визначення обсягу самовільно видобутих надр безпосередньо на місці видобування виконують прямі вимірювання лінійних розмірів: довжини, ширини та висоти, розраховують об'єм через добуток лінійних розмірів за допомогою відповідного засобу вимірювальної техніки, що має метрологічне підтвердження.

3.3. Збитки, розраховані за цією Методикою, стягуються відповідно до законодавства.

РОЗДІЛ 4. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ

4.1. Загальні положення про адміністративну відповідальність

Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)

I. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Глава 2

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ І АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Стаття 9. Поняття адміністративного правопорушення

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.04.2001 р. N 2342-III)

Стаття 10. Вчинення адміністративного правопорушення умисно

Адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків.

Стаття 11. Вчинення адміністративного правопорушення з необережності

Адміністративне правопорушення визнається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити.

Стаття 12. Вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку.

Стаття 14. Відповідальність посадових осіб

Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків.

Стаття 16. Відповідальність іноземців і осіб без громадянства

Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом.

(У редакції Закону України
від 05.04.2001 р. N 2342-III)

Стаття 17. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність

Особа, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або яка була в стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності.

Стаття 18. Крайня необхідність

Не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена цим Кодексом або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.04.2001 р. N 2342-III)

Стаття 19. Необхідна оборона

Не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена цим Кодексом або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані необхідної оборони, тобто при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

Перевищенням меж необхідної оборони визнається явна невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.04.2001 р. N 2342-III)

Стаття 20. Неосудність

Не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності була в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

Стаття 21. Передача матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд, громадської організації або трудового колективу

Особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, крім посадової особи, звільняється від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи правопорушника до нього доцільно застосувати захід громадського впливу.

Про заходи громадського впливу, застосовані до осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статтею 51, частиною першою статті 129, частинами першою і другою статті 130, статтями 156, 173, 176, 177, 178 - 180 цього Кодексу, власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган або громадська організація повинні не пізніше як у десятиденний строк з дня одержання матеріалів повідомити орган (посадову особу), який надіслав матеріали.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 29.05.85 р. N 316-XI, від 16.10.85 р. N 1117-XI, від 27.06.86 р. N 2444-XI, від 12.06.87 р. N 4134-XI, від 12.06.87 р. N 4135-XI, від 19.05.89 р. N 7542-XI; законами України від 28.01.94 р. N 3890-XII, від 15.11.94 р. N 244/94-ВР, від 05.04.2001 р. N 2342-III, від 14.10.2014 р. N 1700-VII, який вводиться в дію з 26.04.2015 р.)

Стаття 22. Можливість звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення

При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

Глава 3 АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ

Стаття 23. Мета адміністративного стягнення

Адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.04.2001 р. N 2342-III)

Стаття 24. Види адміністративних стягнень

За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 2¹) штрафні бали;
- 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;

грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;

5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві (права керування транспортними засобами, права полювання);

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

5¹) громадські роботи;

б) виправні роботи;

7) адміністративний арешт;

8) арешт з утриманням на гауптвахті.

Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень.

Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 03.08.88 р. N 6347-XI; Законом Української РСР від 25.06.91 р. N 1255-XII; законами України від 18.01.2001 р. N 2247-III, від 05.04.2001 р. N 2342-III, від 24.09.2008 р. N 586-VI, від 14.10.2014 р. N 1700-VII, який вводиться в дію з 26.04.2015 р., від 05.02.2015 р. N 158-VIII, від 14.07.2015 р. N 596-VIII)

Глава 4

НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ

Стаття 33. Загальні правила накладення стягнення за адміністративне правопорушення

Стягнення за адміністративне правопорушення накладається у межах, установлених цим Кодексом та іншими законами України.

При накладенні стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, крім випадків накладення стягнення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксованому в автоматичному режимі.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 05.04.2001 р. N 2342-III,
від 14.07.2015 р. N 596-VIII)

Стаття 34. Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення

Обставинами, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються:

- 1) щире розкаяння винного;
- 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди;
- 3) вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин;
- 4) вчинення правопорушення неповнолітнім;
- 5) вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.

Законами України може бути передбачено й інші обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення. Орган (посадова особа), який вирішує справу про адміністративне правопорушення, може визнати пом'якшуючими і обставини, не зазначені в законі.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.04.2001 р. N 2342-III)

Стаття 35. Обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення

Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються:

- 1) продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її;
- 2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення;
- 3) втягнення неповнолітнього в правопорушення;
- 4) вчинення правопорушення групою осіб;
- 5) вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;
- 6) вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Орган (посадова особа), який накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адміністративного правопорушення може не визнати дану обставину обтяжуючою.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.05.2013 р. N 245-VII)

4.2. Особливості адміністративної відповідальності за порушення трудового законодавства

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ВИТЯГ)

II. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Глава 5

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ І ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Стаття 41. Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці

Порушення встановлених термінів виплати пенсій, стипендій, заробітної плати, виплата їх не в повному обсязі, терміну надання посадовими особами підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та фізичними особами - підприємцями працівникам, у тому числі колишнім, на їхню вимогу документів стосовно їх трудової діяльності на даному підприємстві, в установі, організації чи у фізичної особи - підприємця, необхідних для призначення пенсії (про стаж, заробітну плату тощо), визначеного Законом України "Про звернення громадян", або надання зазначених документів, що містять недостовірні дані, порушення терміну проведення атестації робочих місць за умовами праці та порядку її проведення, а також інші порушення вимог законодавства про працю -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, або ті самі діяння, вчинені щодо неповнолітнього, вагітної жінки, одинокого батька, матері або особи, яка їх замінює і виховує дитину віком до 14 років або дитину-інваліда, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту), допуск до роботи іноземця або особи без громадянства та осіб, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо надання статусу біженця, на умовах трудового договору (контракту) без дозволу на застосування праці іноземця або особи без громадянства -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, фізичних осіб підприємців, які використовують найману працю, від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною третьою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю, від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, крім порушення, передбаченого частиною шостою цієї статті, -

тягне за собою накладення штрафу на працівників від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності - від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановленого порядку повідомлення (надання інформації) центральному органу виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері охорони праці, про нещасний випадок на виробництві -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю, і на фізичних осіб, які не мають статусу підприємців та використовують найману працю, від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановлених законом гарантій та пільг працівникам, які залучаються до виконання обов'язків, передбачених законами України "Про військовий обов'язок і військову службу", "Про альтернативну (невійськову) службу", "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 21.09.2000 р. N 1979-III, від 19.02.2009 р. N 1027-VI, від 17.05.2012 р. N 4714-VI, від 24.05.2012 р. N 4837-VI, від 28.12.2014 р. N 77-VIII, від 03.11.2015 р. N 734-VIII)

Стаття 41¹. Ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди

Ухилення осіб, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, представників трудових колективів від участі в переговорах щодо укладення, зміни чи доповнення колективного договору, угоди, умисне порушення встановленого законодавством строку початку

таких переговорів або незабезпечення роботи комісій з представників сторін чи примирних комісій у визначений сторонами переговорів строк -

тягне за собою накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 41¹ згідно із
Законом України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР)

Стаття 41². Порухення чи невиконання колективного договору, угоди

Порухення чи невиконання зобов'язань щодо колективного договору, угоди особами, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, чи представниками трудових колективів -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 41² згідно із
Законом України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР)

Стаття 41³. Ненадання інформації для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод

Ненадання особами, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, представниками трудових колективів інформації, необхідної для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод, -

тягне за собою накладення штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 41³ згідно із
Законом України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР)

Стаття 42. Порухення санітарних норм

Порухення санітарних норм -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від шести до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР,
від 23.12.98 р. N 352-XIV,
від 22.07.2014 р. N 1602-VII)

Стаття 44¹. Ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження

Ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ухилення особи, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження -

тягне за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 44¹ згідно із
Законом України від 15.02.95 р. N 64/95-ВР;
із змінами, внесеними згідно із
законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР,
від 06.10.2011 р. N 3826-VI)

4.3. Особливості адміністративної відповідальності за порушення цивільного законодавства

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ВИТЯГ)

Глава 6 АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВЛАСНІСТЬ

(Назва глави 6 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 25.02.94 р. N 4042-ХІІ)

Стаття 47. Порушення права державної власності на надра

Самовільне користування надрами, укладення угод, які в прямій чи прихованій формі порушують право державної власності на надра, -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР,
від 07.02.97 р. N 55/97-ВР,
від 24.05.2012 р. N 4837-VІ)

*Глава 6
(Кодекс про адміністративні правопорушення, ВР УРСР, від
07.12.1984, № 8073-Х "Кодекс України про адміністративні
правопорушення")*

Стаття 51. Дрібне викрадення чужого майна

Дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.

Повторне протягом року вчинення правопорушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 27.06.86 р. N 2444-XI; законами України від 07.07.92 р. N 2547-XII, від 30.06.93 р. N 3351-XII, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 31.05.2005 р. N 2598-IV; у редакції законів України від 02.06.2005 р. N 2635-IV, від 04.06.2009 р. N 1449-VI)

4.4. Особливості адміністративної відповідальності за порушення екологічного законодавства

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (витяг)

Стаття 70. Адміністративна та кримінальна відповідальність за екологічні правопорушення і злочини

Визначення складу екологічних правопорушень і злочинів, порядок притягнення винних до адміністративної та кримінальної відповідальності за їх вчинення встановлюються Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України.

Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)

Глава 7 АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРИРОДИ, ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ, ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

(Назва глави у редакції Закону України
від 09.09.2010 р. N 2518-VI)

Стаття 52. Псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель

Псування сільськогосподарських та інших земель, забруднення їх хімічними і радіоактивними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими та іншими відходами, а так само невжиття заходів по боротьбі з бур'янами -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян - суб'єктів підприємницької діяльності - від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 03.02.93 р. N 2977-ХІІ, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 19.11.97 р. N 650/97-ВР, від 15.04.2008 р. N 271-VI, від 21.01.2010 р. N 1825-VI)

Стаття 53. Порухення правил використання земель

Використання земель не за цільовим призначенням, невиконання природоохоронного режиму використання земель, розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, які негативно впливають на стан земель, неправильна експлуатація, знищення або пошкодження протиерозійних гідротехнічних споруд, захисних лісонасаджень -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 03.02.93 р. N 2977-ХІІ, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 15.04.2008 р. N 271-VI)

Стаття 53¹. Самовільне зайняття земельної ділянки

Самовільне зайняття земельної ділянки -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від десяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 53¹ згідно із Законом України від 03.02.93 р. N 2977-ХІІ; із змінами, внесеними згідно із законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 11.01.2007 р. N 578-V)

Стаття 53². Перекручення або приховування даних державного земельного кадастру

Перекручення даних державного земельного кадастру, а також приховування інформації про стан земель, розміри, кількість земельних ділянок, наявність земель запасу або резервного фонду -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 53² згідно із
Законом України від 03.02.93 р. N 2977-ХІІ;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР;
у редакції Закону України
від 15.04.2008 р. N 271-VI)

Стаття 53³. Зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу

Зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу, а також невиконання умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунту -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 53³ згідно із
Законом України від 15.04.2008 р. N 271-VI)

Стаття 53⁴. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель

Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від тридцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на

посадових осіб - від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 53⁴ згідно із
Законом України від 05.11.2009 р. N 1708-VI)

Стаття 53⁵. Порухення строку погодження (відмови у погодженні) документації із землеустрою

Порушення посадовою особою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування встановленого законодавством строку погодження (відмови у погодженні) документації із землеустрою -

тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене посадовою особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 53⁵ згідно із
Законом України від 16.06.2011 р. N 3521-VI;
у редакції Закону України
від 02.07.2013 р. N 366-VII)

Стаття 53⁶. Порухення законодавства про Державний земельний кадастр

Порушення встановлених законом строків внесення відомостей до Державного земельного кадастру, надання таких відомостей, вимагання не передбачених законом документів для внесення відомостей до Державного земельного кадастру та для надання таких відомостей, -

тягнуть за собою накладення штрафу на державних кадастрових реєстраторів від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі діяння, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з правопорушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 53⁶ згідно із
Законом України від 07.07.2011 р. N 3613-VI)

Стаття 54. Порухення строків повернення тимчасово зайнятих земель або несприведення їх у стан, придатний для використання за призначенням

Порухення строків повернення тимчасово зайнятих земель або невиконання обов'язків щодо сприведення їх у стан, придатний для використання за призначенням, -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Несприведення рекультивації порушених земель -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 03.02.93 р. N 2977-XII,
від 07.02.97 р. N 55/97-ВР;
у редакції Закону України
від 15.04.2008 р. N 271-VI)

Стаття 55. Порушення правил землеустрою

Відхилення від затверджених в установленому порядку проектів землеустрою -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 03.02.93 р. N 2977-ХІІ,
від 07.02.97 р. N 55/97-ВР;
у редакції законів України
від 15.04.2008 р. N 271-VІ,
від 04.06.2009 р. N 1443-VІ)

Стаття 56. Знищення межових знаків

Знищення громадянами межових знаків меж землекористувань -

тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 03.02.93 р. N 2977-ХІІ,
від 07.02.97 р. N 55/97-ВР,
від 15.04.2008 р. N 271-VІ)

Стаття 57. Порушення вимог щодо охорони надр

Самовільна забудова площ залягання корисних копалин, невиконання правил охорони надр і вимог щодо охорони довкілля, будівель і споруд від шкідливого впливу робіт, зв'язаних з користуванням надрами, знищення або пошкодження спостережних режимних свердловин на підземні води, а також маркшейдерських і геодезичних знаків -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вибіркова відробка багатих ділянок родовищ, яка призводить до необґрунтованих втрат балансових запасів корисних копалин, наднормативні втрати і наднормативне розубожування корисних копалин при видобуванні, псування родовищ корисних копалин та інші порушення вимог раціонального використання їх запасів -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб у від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Втрата маркшейдерської документації, невиконання вимог щодо приведення гірничих виробок і бурових свердловин, які ліквідуються або консервуються, в стан, що забезпечує безпеку населення, а також вимог щодо збереження родовищ, гірничих виробок і бурових свердловин на час консервації -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення особливих умов спеціального дозволу на користування надрами, якщо це не пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах,

- тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та фізичних осіб від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Отримання доходу у великих розмірах має місце, коли його сума у триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 05.04.2001 р. N 2342-ІІІ, від 08.09.2005 р. N 2851-ІV, від 05.11.2009 р. N 1708-VI, від 19.10.2010 р. N 2608-VI)

Стаття 58. Порухення правил і вимог проведення робіт по геологічному вивченню надр

Порухення правил і вимог проведення робіт по геологічному вивченню надр, яке може призвести чи призвело до недостовірної оцінки розвіданих запасів корисних копалин або умов для будівництва та експлуатації підприємств по видобуванню корисних копалин, а також підземних споруд, не зв'язаних з видобуванням корисних копалин, втрата геологічної документації, дублікатів проб корисних копалин і керна, необхідних при дальшому геологічному вивченню надр і розробці родовищ, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 24.05.2012 р. N 4837-VI)

Стаття 59. Порухення правил охорони водних ресурсів

Забруднення і засмічення вод, порухення водоохоронного режиму на водозаборах, яке спричиняє їх забруднення, водну ерозію ґрунтів та інші шкідливі явища, -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Введення в експлуатацію підприємств, комунальних та інших об'єктів без споруд і пристроїв, що запобігають забрудненню і засміченню вод або їх шкідливому діянню, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 06.03.96 р. N 81/96-ВР,
від 07.02.97 р. N 55/97-ВР)

Стаття 79. Недодержання вимог щодо охорони атмосферного повітря при введенні в експлуатацію і експлуатації підприємств і споруд

Введення в експлуатацію нових і реконструйованих підприємств, споруд та інших об'єктів, які не відповідають вимогам щодо охорони атмосферного повітря, -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на посадових осіб від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення правил експлуатації, а також невикористання встановлених споруд, устаткування, апаратури для очищення і контролю викидів в атмосферу -

тягнуть за собою попередження або накладення штрафу на посадових осіб від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 06.03.96 р. N 81/96-ВР,
від 07.02.97 р. N 55/97-ВР)

Стаття 82. Порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення

Порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян - суб'єктів підприємницької діяльності - від п'ятидесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 06.03.96 р. N 81/96-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 14.12.99 р. N 1288-XIV; у редакції Закону України від 21.01.2010 р. N 1825-VI)

Стаття 82¹. Порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів

Порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів з порушенням встановлених строків, а так само порядку подання такої звітності -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 82¹ згідно із Законом України від 14.12.99 р. N 1288-XIV)

Стаття 82². Виробництво продукції з відходів чи з їх використанням без відповідної нормативно-технічної та технологічної документації

Виробництво продукції (крім дослідних зразків) з відходів чи з їх використанням без відповідної нормативно-технічної та технологічної документації, погодженої в установленому порядку, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьох до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 82² згідно із
Законом України від 14.12.99 р. N 1288-XIV)

Стаття 82³. Приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитам посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними

Приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитам посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними, в тому числі про їх аварійні скиди та відповідні наслідки, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 82³ згідно із
Законом України від 14.12.99 р. N 1288-XIV)

Стаття 82⁴. Змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу

Змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, обласних,

Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 82⁴ згідно із
Законом України від 14.12.99 р. N 1288-XIV;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.10.2012 р. N 5456-VI)

Стаття 82⁵. Порухення правил передачі відходів

Передача відходів з порушенням установлених правил на зберігання, оброблення або видалення підприємствам чи організаціям, що не мають відповідного дозволу на проведення цих операцій, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 82⁵ згідно із
Законом України від 14.12.99 р. N 1288-XIV)

Стаття 82⁶. Порухення встановлених правил і режиму експлуатації установок і виробництв з оброблення та утилізації відходів

Порушення встановлених правил і режиму експлуатації установок і виробництв з оброблення та утилізації відходів, а також полігонів для зберігання чи захоронення промислових, побутових та інших відходів (сміттєзвалищ, шлакосховищ, золівідвалів тощо) -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 82⁶ згідно із
Законом України від 14.12.99 р. N 1288-XIV)

Стаття 91. Порухення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Здійснення в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, а також територій, зарезервованих для наступного заповідання, забороненої господарської та іншої діяльності, порушення інших вимог режиму цих територій та об'єктів, самовільна зміна їх меж, невжиття заходів для попередження і ліквідації негативних наслідків аварій або іншого шкідливого впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від дев'яти до двадцяти чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знярядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів чи без такої і на посадових осіб - від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знярядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 03.04.86 р. N 2010-XI; законами України від 06.03.96 р. N 81/96-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 21.01.2010 р. N 1827-VI)

Стаття 91¹. Невиконання вимог екологічної безпеки у процесі впровадження відкриттів, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій, нової техніки, технологій і систем, речовин і матеріалів

Впровадження відкриттів, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій, нової техніки, технологій і систем, речовин і матеріалів, що не відповідають встановленим нормативам екологічної безпеки та іншим вимогам щодо охорони довкілля, -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 91¹ згідно із
Законом України від 06.03.96 р. N 81/96-ВР;
із змінами, внесеними згідно із
законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР,
від 05.04.2001 р. N 2342-III)

Стаття 91². Перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів

Перевищення затверджених лімітів та нормативів використання природних ресурсів -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від дев'яти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 91² згідно із
Законом України від 06.03.96 р. N 81/96-ВР;
із змінами, внесеними згідно із
законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР,
від 21.01.2010 р. N 1827-VI)

Стаття 91³. Приховування перевищення встановлених лімітів на обсяги утворення та розміщення відходів

Приховування перевищення встановлених лімітів на обсяги утворення та розміщення відходів -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 91³ згідно із
Законом України від 14.12.99 р. N 1288-XIV)

Стаття 91⁴. Відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації

Відмова від надання чи несвоєчасне надання за запитом повної та достовірної екологічної інформації, передбаченої законодавством, -

тягне за собою накладення штрафу на службових та посадових осіб від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 91⁴ згідно із Законом України від 28.11.2002 р. N 254-IV)

4.5. Особливості адміністративної відповідальності за порушення промислового законодавства

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ВИТЯГ)

Глава 8 АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ПРОМИСЛОВІСТІ, БУДІВНИЦТВІ ТА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

(Назва глави із змінами, внесеними згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2550-III)

Стаття 93. Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів з безпечного ведення робіт у галузях промисловості

Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів з безпечного ведення робіт у галузях промисловості та на об'єктах, підконтрольних центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, -

тягне за собою накладення штрафу на працівників від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на

посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності - від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 05.04.2001 р. N 2342-ІІІ, від 24.05.2012 р. N 4837-VІ)

Стаття 94. Порухення вимог законодавчих та інших нормативних актів про зберігання, використання та облік вибухових матеріалів у галузях промисловості

Порухення вимог законодавчих та інших нормативних актів про зберігання, використання та облік вибухових матеріалів у галузях промисловості та на об'єктах, підконтрольних центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, -

тягне за собою накладення штрафу на працівників від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності - від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 05.04.2001 р. N 2342-ІІІ, від 24.05.2012 р. N 4837-VІ)

Стаття 95. Порухення правил і норм ядерної та радіаційної безпеки

Порухення посадовими особами підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності правил і норм ядерної та радіаційної безпеки -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР,
від 07.02.97 р. N 55/97-ВР;
у редакції Закону України від 18.11.2003 р. N 1284-IV)

Стаття 95¹. Порухення вимог нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання

Порухення вимог нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання суб'єктів електроенергетики, суб'єктів відносин у сфері теплопостачання та споживачів електричної енергії -

тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, попередження або накладення штрафу на працівників від одного до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, накладення штрафу на посадових осіб від одного до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 95¹ згідно із
Законом України від 31.05.2005 р. N 2598-IV;
у редакції Закону України
від 06.10.2011 р. N 3830-VI)

Стаття 96. Порухення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил під час будівництва

Порухення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил та затверджених проектних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб - від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб - від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання підготовчих робіт без направлення повідомлення про початок виконання зазначених робіт у випадках, коли направлення такого повідомлення є обов'язковим, а також наведення недостовірних даних у повідомленні про початок виконання підготовчих робіт -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання підготовчих робіт без реєстрації декларації про початок виконання зазначених робіт, якщо такі роботи не виконувалися на підставі зареєстрованої декларації про початок виконання будівельних робіт чи дозволу на виконання будівельних робіт, а також наведення недостовірних даних у декларації про початок виконання підготовчих робіт -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання будівельних робіт без повідомлення про початок виконання зазначених робіт, а також наведення недостовірних даних у такому повідомленні -

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до трьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання будівельних робіт без реєстрації декларації про початок виконання зазначених робіт, а також наведення недостовірних даних у такій декларації, вчинені щодо об'єктів I категорії складності, -

тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачені частиною шостою цієї статті, вчинені щодо об'єктів II категорії складності, -

тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачені частиною шостою цієї статті, вчинені щодо об'єктів III категорії складності, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання будівельних робіт без дозволу на їх виконання вчинене щодо об'єктів IV категорії складності -

тягне за собою накладення штрафу від шестисот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачене частиною дев'ятою цієї статті, вчинене щодо об'єктів V категорії складності, -

тягне за собою накладення штрафу від семисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Експлуатація об'єктів будівництва, які завершені будівництвом з 19 січня 2012 року та не прийняті в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних у декларації про готовність об'єкта до експлуатації, вчинені щодо об'єктів I категорії складності, -

тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачені частиною одинадцятою цієї статті, вчинені щодо об'єктів II категорії складності, -

тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачені частиною одинадцятою цієї статті, вчинені щодо об'єктів III категорії складності, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Експлуатація об'єктів будівництва IV категорії складності, які завершені будівництвом з 19 січня 2012 року та не прийняті в експлуатацію, -

тягне за собою накладення штрафу від шестисот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачене частиною чотирнадцятою цієї статті, вчинене щодо об'єктів V категорії складності, -

тягне за собою накладення штрафу від семисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Незабезпечення замовником здійснення авторського нагляду у випадках, коли такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, -

тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Незабезпечення замовником здійснення технічного нагляду у випадках, коли такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, -

тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику, зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського і технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт у випадках, коли подання такої інформації є обов'язковим, -

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 14.10.94 р. N 209/94-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 16.09.2008 р. N 509-VI, від 18.12.2008 р. N 692-VI, від 25.12.2008 р. N 800-VI, від 05.11.2009 р. N 1704-VI, від 22.12.2011 р. N 4220-VI, від 20.11.2012 р. N 5496-VI, від 09.04.2015 р. N 320-VIII)

Стаття 96¹. Порушення законодавства під час планування і забудови територій

Передача замовнику проектної документації для виконання будівельних робіт на об'єкті, розробленої з порушенням вимог законодавства, містобудівної документації, вихідних даних для проектування об'єктів містобудування, будівельних норм, державних стандартів і правил, у тому числі щодо створення безперешкодного

життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення, передбачення приладів обліку води і теплової енергії, а також заниження категорії складності об'єкта будівництва -

тягнуть за собою накладення штрафу на головного архітектора проекту, головного інженера проекту, експерта, інших відповідальних виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, які мають відповідний кваліфікаційний сертифікат, від дев'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на головного архітектора проекту, головного інженера проекту, експерта, інших відповідальних виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, які мають відповідний кваліфікаційний сертифікат, від однієї тисячі п'ятисот до однієї тисячі семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення строків надання замовникові висновків (звітів) експертизи проектної та містобудівної документації, надання таких висновків з порушенням установленого порядку, а також вимагання під час проведення експертизи документів, не передбачених законодавством, -

(з 01.01.2017 р. абзац перший частини третьої статті 96¹ буде викладено у новій редакції, передбаченій підпунктом 2 пункту 1 розділу I Закону України від 09.04.2015 р. N 320-VIII)

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення строків реєстрації (відмови в реєстрації) декларації про початок виконання підготовчих робіт та декларації про початок виконання будівельних робіт, видачі (відмови у видачі) дозволу на виконання будівельних робіт, реєстрації (відмови в реєстрації) декларації про готовність об'єкта до експлуатації та видачі (відмови у видачі) сертифіката, який видається у разі прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта, вимагання під час реєстрації таких декларацій та видачі дозволів і сертифікатів документів, не передбачених законодавством, видача сертифіката про прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта, збудованого з порушенням будівельних норм, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частинами третьою або четвертою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від двохсот до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Здійснення авторського нагляду з порушенням вимог законодавства -

тягне за собою накладення штрафу на головного архітектора проекту (архітектора) від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Здійснення технічного нагляду з порушенням вимог законодавства -

тягне за собою накладення штрафу на особу, яка здійснює технічний нагляд, від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частинами шостою або сьомою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на головного архітектора проекту (архітектора), на особу, яка здійснює технічний нагляд, від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання окремих видів робіт, пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, відповідальним виконавцем, який згідно із законодавством повинен мати кваліфікаційний сертифікат, без отримання в установленому порядку такого сертифіката -

тягне за собою накладення штрафу на відповідального виконавця від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дія, передбачена частиною дев'ятою цієї статті, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, -

тягне за собою накладення штрафу на відповідальних виконавців від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ведення виконавчої документації з порушенням будівельних норм, державних стандартів і правил -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дія, передбачена частиною одинадцятю цієї статті, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Застосування будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, що не відповідають державним нормам, стандартам, технічним умовам, проектним рішенням, а також тих, що підлягають обов'язковій сертифікації, але не пройшли її, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дія, передбачена частиною тринадцятою цієї статті, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виробництво або виготовлення будівельних матеріалів, виробів, конструкцій, які підлягають обов'язковій сертифікації або показники безпеки яких наводяться в нормативних документах і підлягають підтвердженню відповідності шляхом сертифікації або декларування, але не пройшли їх, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від дев'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною п'ятнадцятою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від однієї тисячі двохсот до однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виробництво або виготовлення будівельних матеріалів, виробів, конструкцій, які не відповідають вимогам державних норм, стандартів або технічним умовам, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від чотирьохсот п'ятдесяти до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною сімнадцятою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від шестисот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 96¹ згідно із Законом України від 20.09.2001 р. N 2703-III, із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 16.09.2008 р. N 509-VI, від 18.12.2008 р. N 692-VI, від 22.12.2011 р. N 4220-VI, від 20.11.2012 р. N 5496-VI)

Стаття 98. Марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів

Марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів, тобто систематичне, без виробничої потреби, недовантаження або використання на холостому ходу електродвигунів, електродіалей та іншого електро- і теплоустаткування; систематична пряма втрата стисненого повітря, води і тепла, спричинена несправністю арматури, трубопроводів, теплоізоляції трубопроводів, печей і тепловикористовуючого устаткування; використання без дозволу енергопостачальної організації електричної енергії для опалення службових та інших приміщень, а також для не передбаченої виробничим процесом мети; безгосподарне використання електричної енергії для освітлення -

тягне за собою накладення штрафу на керівників, заступників керівників, головних інженерів, головних енергетиків (головних механіків), начальників цехів, керівників адміністративно-господарських служб підприємств, установ і організацій від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Недотримання вимог нормативної та проектної документації щодо теплоізоляції споруд, інженерних об'єктів та під'їздів житлових будинків, яке зумовлює зниження теплового опору огорожувальних конструкцій, вікон, дверей в опалювальний сезон, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за їх експлуатацію, від п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 21.06.2001 р. N 2550-III, від 16.03.2007 р. N 760-V)

Стаття 101¹. Недотримання вимог щодо ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів

Недотримання вимог щодо обов'язкового проведення державної експертизи об'єктів з енергозбереження -

тягне за собою накладення штрафу на керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності або фізичних осіб - власників об'єктів, які підлягають державній експертизі з енергозбереження, від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Недотримання вимог щодо встановлення норм питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів або перевищення таких норм, встановлених відповідно до законодавства, -

тягне за собою накладення штрафу на керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 101¹ згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2550-III; із змінами, внесеними згідно із Законом України від 16.03.2007 р. N 760-V)

4.6. Особливості адміністративної відповідальності за порушення адміністративного законодавства

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ВИТЯГ)

Глава 15

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ

Стаття 184¹. Неправомірне використання державного майна

Використання посадовою особою в особистих чи інших неслужбових цілях державних коштів, наданих їй у службове користування приміщень, засобів транспорту чи зв'язку, техніки або іншого державного майна, якщо це завдало державі шкоди на суму, що не перевищує п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, -

тягне за собою накладення штрафу від двох з половиною до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 184¹ згідно із
Законом України від 05.10.95 р. N 358/95-ВР)

Стаття 188¹. Невиконання розпорядження державного або іншого органу про працевлаштування

Невиконання посадовою особою, яка користується правом прийняття на роботу і звільнення, розпорядження виконавчого органу сільської, селищної, міської ради, місцевої державної адміністрації або рішення служби у справах дітей чи рішення іншого органу про працевлаштування осіб, забезпечення роботою яких відповідно до законодавства покладено на ці органи, -

тягне за собою накладення штрафу від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Невиконання посадовою особою, яка користується правом приймати на роботу і звільняти з роботи, фізичною особою, яка використовує найману працю, нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів, неподання Фонду соціального захисту інвалідів звіту про зайнятість та працевлаштування інвалідів

- тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 188¹ згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 14.05.90 р. N 9280-XI; із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 05.04.2001 р. N 2342-III, від 06.10.2005 р. N 2960-IV, від 07.02.2007 р. N 609-V)

Стаття 188⁴. Невиконання законних вимог центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, щодо усунення порушень законодавства про охорону праці або створення перешкод для діяльності цих органів -

тягне за собою накладення штрафу на працівників від шести до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 188⁴ згідно із Законом України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР; із змінами, внесеними згідно із законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 05.04.2001 р. N 2342-III, від 18.11.2004 р. N 2197-IV, від 24.05.2012 р. N 4837-VI)

Стаття 188⁵. Невиконання законних розпоряджень чи приписів посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів

Невиконання законних розпоряджень чи приписів, інших законних вимог посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів, ненадання їм необхідної інформації або надання неправдивої інформації, вчинення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від дев'яти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'ятнадцяти до сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 188⁵ згідно із Законом України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР; із змінами, внесеними згідно із законами України від 06.03.96 р. N 81/96-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 18.11.2003 р. N 1284-IV, від 15.04.2008 р. N 271-VI, від 21.01.2010 р. N 1827-VI)

Стаття 188⁶. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, або створення перешкод для діяльності цього органу

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, щодо усунення порушень законодавства про працю та загальнообов'язкове державне

соціальне страхування або створення перешкод для діяльності цього органу -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 188⁶ згідно із
Законом України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР;
із змінами, внесеними згідно із
законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР,
від 21.11.97 р. N 666/97-ВР,
від 18.05.2004 р. N 1725-IV,
від 19.02.2009 р. N 1027-VI,
від 16.10.2012 р. N 5462-VI)

**Стаття 188¹⁴. Невиконання законних вимог посадових осіб
центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну
політику у сфері енергозбереження**

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері енергозбереження, щодо усунення порушень законодавства про енергозбереження, ненадання їм передбаченої законодавством інформації або надання недостовірної інформації щодо ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів, створення перешкод для доступу до енергоспоживаючих об'єктів та до приладів обліку споживання паливно-енергетичних ресурсів -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності від двадцяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 188¹⁴ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2550-III;
із змінами, внесеними згідно із
законами України від 16.03.2007 р. N 760-V,
від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 188¹⁶. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, щодо розроблення та реалізації заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Те саме діяння, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 188¹⁶ згідно із
Законом України від 03.04.2003 р. N 666-IV,
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.10.2012 р. N 5459-VI)

Стаття 188¹⁷. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, щодо усунення порушень законодавства в галузі державного експортного контролю або створення перешкод для виконання покладених на них обов'язків -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 188¹⁷ згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 749-IV;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 16.10.2012 р. N 5463-VI)

Стаття 188¹⁸. Невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки

Невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки щодо усунення порушень законодавства про ядерну та радіаційну безпеку, ненадання їм необхідної інформації або надання неправдивої інформації, створення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків -

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 188¹⁸ згідно із
Законом України від 18.11.2003 р. N 1284-IV)

4.7. Загальні положення про адміністративний процес

Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг)

Розділ III ОРГАНИ, УПОВНОВАЖЕНІ РОЗГЛЯДАТИ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Глава 16 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 213. Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

Справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

- 1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;
- 2) виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те цим Кодексом;
- 3) виключено;
- 4) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених цим Кодексом, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами та Верховним Судом України;
- 5) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те цим Кодексом.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.11.94 р. N 244/94-ВР, від 05.04.2001 р. N 2342-III, від 07.07.2010 р. N 2453-VI, від 10.12.2015 р. N 888-VIII, від 23.12.2015 р. N 901-VIII)

Стаття 214. Розмежування компетенції органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення

Адміністративні комісії при виконавчих органах сільських, селищних, міських рад вирішують усі справи про адміністративні правопорушення, за винятком віднесених цим Кодексом до відання інших органів (посадових осіб).

Виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад, судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші уповноважені органи (пункт 5 статті 213) розглядають справи про адміністративні правопорушення, віднесені цим Кодексом до їх відання.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 15.11.94 р. N 244/94-ВР, від 05.04.2001 р. N 2342-III, від 23.12.2015 р. N 901-VIII)

Стаття 223. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, здійсненням суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, невиконанням приписів та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (статті 120, 175, 175², 188⁸).

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням

законодавства про пожежну і техногенну безпеку, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

1) Головний державний інспектор України з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки та його заступники, головні державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі та їх заступники - штраф на громадян до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

1¹) старші державні інспектори України з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки - штраф на громадян до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

2) головні державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення - штраф на громадян до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

3) державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення - штраф на громадян до чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.12.86 р. N 3282-XI; законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 19.11.97 р. N 651/97-ВР, від 11.09.2003 р. N 1155-IV, від 02.10.2012 р. N 5404-VI, від 16.10.2012 р. N 5459-VI)

Стаття 231. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, розглядають справи: про порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, щодо безпечного ведення робіт, зберігання, використання та обліку вибухових матеріалів у галузях промисловості та на об'єктах, підконтрольних центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, про порушення законодавства про надра, а також невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці (частини п'ята (крім порушень санітарних норм) і шоста статті 41, статті 47, 57, 58, 93, 94, 188⁴).

Від імені органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

1) за адміністративні правопорушення, передбачені частинами п'ятою (крім порушень санітарних норм) і шостою статті 41, статтею 93:

державні інспектори - штраф до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

головні державні інспектори, начальники інспекцій центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та їх заступники - штраф до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

начальники управлінь і відділів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та їх заступники - штраф до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та його заступники - штраф до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

2) за адміністративні правопорушення, передбачені статтями 47, 58, 94 і 188⁴:

державні інспектори - штраф до тридцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

головні державні інспектори, начальники інспекцій центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та їх заступники - штраф до п'ятдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

начальники управлінь і відділів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та їх заступники - штраф до шістдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та його заступники - штраф до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

3) за адміністративні правопорушення, передбачені статтею 57:

державні інспектори - штраф до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

головні державні інспектори, начальники інспекцій центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та їх заступники - штраф до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

начальники управлінь і відділів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та їх заступники - штраф до трьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, та його заступники - штраф до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 19.01.95 р. N 8/95-ВР, від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 23.12.98 р. N 352-XIV, від 05.04.2001 р. N 2342-III, від 18.11.2004 р. N 2197-IV, від 24.05.2012 р. N 4837-VI, від 16.10.2012 р. N 5459-VI, від 22.07.2014 р. N 1602-VII, від 28.12.2014 р. N 77-VIII)

Стаття 239. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, розглядає справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 57, 58 цього Кодексу.

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право уповноважені на те посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 07.02.97 р. N 55/97-ВР, від 14.09.99 р. N 1040-XIV; у редакції законів України від 05.04.2001 р. N 2342-III, від 16.10.2012 р. N 5456-VI)

Стаття 244¹³. Органи центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду

Органи центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 95¹ і 188²⁰.

Від імені органів центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

- 1) головний інспектор з державного енергетичного нагляду та його заступники - попередження або штраф на громадян, працівників або посадових осіб до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- 2) старші інспектори з державного енергетичного нагляду - попередження або штраф на громадян, працівників або посадових осіб до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- 3) інспектори з державного енергетичного нагляду - попередження або штраф на громадян, працівників або посадових осіб до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 244¹³ згідно із
Законом України від 31.05.2005 р. N 2598-IV;
у редакції Закону України
від 06.10.2011 р. N 3830-VI)

Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.08.2013 р. № 347 "Про затвердження Інструкції з оформлення Державною службою геології та надр України матеріалів про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень"
(витяг)

ІНСТРУКЦІЯ
з оформлення Державною службою геології та надр України матеріалів про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень

І. Загальні положення

1.1. Ця Інструкція, розроблена на підставі статей 239, 255, 256, 257 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП), встановлює механізм складання уповноваженими посадовими особами Державної служби геології та надр України протоколів про адміністративні правопорушення, визначає процедуру розгляду справ про адміністративні правопорушення, накладення адміністративних стягнень, передбачених статтями 57, 58 КУпАП, а також встановлює порядок обліку матеріалів про адміністративні правопорушення.

1.2. Для цілей цієї Інструкції надрокористувачами вважаються особи, визначені статтею 13 Кодексу України про надра.

II. Оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення

2.1. Повноваження щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення покладаються наказом Держгеонадр України на посадових осіб структурних підрозділів Державної служби геології та надр України, на які покладено здійснення державного геологічного контролю (далі - уповноважені посадові особи органів державного геологічного контролю).

2.2. При вчиненні громадянами і посадовими особами адміністративних правопорушень у сфері надрокористування, передбачених статтею 57 або 58 КУпАП, уповноважені посадові

особи органів державного геологічного контролю складають згідно зі статтею 255 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення (далі - протокол) за формою, наведеною в додатку 1 до цієї Інструкції.

2.3. При виявленні порушень вимог законодавства про надра, які вчинені посадовими особами підприємств, установ та організацій, їх структурних або відокремлених підрозділів незалежно від форм власності та видів господарської діяльності, протокол складається відносно особи, яка вчинила порушення законодавства про надра, а якщо таку особу встановити неможливо, - то відносно посадової особи, яка відповідає за стан надрокористування на цьому підприємстві (в установі, організації), а у разі, якщо така особа не призначена, - відносно керівника підприємства, установи чи організації.

2.4. Факт вчинення адміністративного правопорушення встановлюється уповноваженою посадовою особою органу державного геологічного контролю за результатами перевірки надрокористувачів. Протокол складається на місці вчинення правопорушення.

2.5. При складанні протоколу в ньому обов'язково вказуються частина відповідної статті та відповідна стаття КУпАП, згідно з якою передбачено адміністративну відповідальність.

У протоколі обов'язково зазначаються:

дата і місце його складання (число, місяць і рік складання протоколу, назва населеного пункту, де його складено);

посада, прізвище, ім'я, по батькові уповноваженої посадової особи, яка склала протокол;

відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (прізвище, ім'я, по батькові; число, місяць, рік та місце народження; сімейний стан, у тому числі кількість утриманців (у разі наявності інформації); місце проживання (поштова адреса); місце роботи або навчання особи (повне найменування підприємства,

установи, організації та його місцезнаходження), а якщо особа не працює, то про це робиться відмітка; посада особи, що вчинила порушення (для посадових осіб); паспорт (серія, номер, ким і коли виданий) або інший документ, що посвідчує особу);

місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення. Суть правопорушення описується відповідно до частини відповідної статті КУпАП, згідно з якою передбачено адміністративну відповідальність;

прізвища, імена та по батькові, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є. У протоколі може зазначатися як місце проживання, так і адреса місця роботи особи або контактний телефон, за яким її можна викликати;

пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі наявності);

інші відомості, необхідні для вирішення справи (відмітка про наявність документів, які слугують доказами в справі);

відмітка про отримання особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, другого примірника протоколу.

2.6. Усі реквізити протоколу заповнюються державною мовою розбірливим почерком або машинописним способом. Не допускаються заповнення протоколу олівцем та закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу, а також унесення додаткових записів після того, як протокол підписаний особою, щодо якої він складений.

При складанні протоколу слід чітко та детально викладати всі відомості, передбачені формою протоколу, звертаючи особливу увагу на точність і повноту викладення складу правопорушення.

2.7. Якщо правопорушення вчинено кількома особами, то протокол складається на кожну особу окремо.

2.8. Якщо правопорушення пов'язане з необхідністю стягнення коштів та відшкодування збитків, завданих державі внаслідок

порушення законодавства про надра, то про це зазначається в протоколі.

2.9. Уповноважена посадова особа органу державного геологічного контролю зобов'язана ознайомити особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, з її правами і обов'язками, передбаченими статтею 268 КУпАП та статтею 63 Конституції України, про що робиться відмітка в протоколі.

2.10. Протокол підписується уповноваженою посадовою особою органу державного геологічного контролю, яка його склала, особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, за наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу в ньому робиться запис про це. Відмова особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу не припиняє провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право додати до протоколу пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви відмови від його підписання. Пояснення та зауваження можуть додаватись до протоколу окремо, про що робиться запис у цьому протоколі. Власноруч викладені особою пояснення та зауваження додаються до протоколу, про що до нього вноситься відповідний запис із зазначенням кількості аркушів, на яких подано такі пояснення та/або зауваження.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від надання пояснень та зауважень по суті вчиненого правопорушення уповноважена посадова особа органу державного геологічного контролю вносить до протоколу відповідний запис.

2.11. Протокол складається у двох примірниках, один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, або (у разі відмови цієї особи від отримання

протоколу) надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення поштового відправлення протягом трьох днів з дня його складення і повинен мати наскрізну нумерацію сторінок.

Також особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, надсилається повідомлення щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення за формою згідно з додатком 2 до цієї Інструкції.

2.12. До протоколу долучаються матеріали, що підтверджують факт вчинення адміністративного правопорушення.

2.13. Протокол разом з іншими матеріалами у десятиденний строк з дати його складення надсилається посадовим особам Держгеонадр України, уповноваженим розглядати справи про адміністративні правопорушення (далі - уповноважені посадові особи Держгеонадр України).

4.8. Особливості адміністративної відповідальності за порушення законодавства про газ вугільних родовищ

Закон України "Про газ (метан) вугільних родовищ" (витяг)

Розділ V. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ВИДОБУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ

Стаття 17. Штрафні санкції, що застосовуються до суб'єктів господарювання - юридичних осіб за порушення законодавства у сфері видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ

Уповноважені органи у разі виявлення порушень вживають заходів щодо їх усунення та застосовують до суб'єктів господарювання - юридичних осіб штрафні санкції за:

самовільне користування надрами - у розмірі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
порушення норм, правил і вимог щодо проведення робіт з геологічного вивчення надр - у розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

пошкодження родовищ корисних копалин, які повністю виключають або суттєво обмежують можливість їх подальшої експлуатації, - у розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

невиконання правил охорони надр та вимог щодо безпеки людей, захисту майна і навколишнього природного середовища від шкідливого впливу робіт, пов'язаних з користуванням надрами, - у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

невиконання вимог щодо приведення свердловин, які ліквідовано або законсервовано, у безпечний стан, а також вимог щодо збереження свердловин на час консервації - у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

проведення робіт без затвердженої в установленому законодавством порядку технічної документації (проектів, паспортів тощо) або з порушенням їх вимог - у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

невиконання законних вимог уповноважених державних органів у сфері проведення гірничих робіт - у розмірі до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

порушення правил безпеки, що створює загрозу безпечній життєдіяльності населення та експлуатаційного персоналу, - у розмірі до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

порушення правил охорони об'єктів видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ - у розмірі до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

порушення умов та правил діяльності, передбачених відповідним спеціальним дозволом на користування надрами, - у розмірі до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

неподання передбаченої законом інформації уповноваженим державним органам або подання завідомо недостовірної інформації - у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

відмову надавати інформацію щодо газоносності надр до Державного інформаційного геологічного фонду України у випадках,

передбачених законодавством, - у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Законами України може бути встановлена відповідальність за інші порушення законодавства, що регулює діяльність у цій сфері.

Справи про накладення штрафів за порушення, визначені цією статтею, розглядаються органами державного нагляду (інспекціями) в межах їх повноважень.

Суми штрафів, що накладаються органами державного нагляду (інспекціями), перераховуються до Державного бюджету України.

Про вчинення порушень, зазначених у цій статті, посадовими особами уповноважених органів, що виявили правопорушення, складається протокол, який разом з поясненнями керівника, іншої відповідальної посадової особи та документами, що стосуються справи, передається посадовим особам, уповноваженим розглядати такі справи.

Керівник чи заступник керівника уповноваженого органу розглядає справу протягом п'ятнадцяти днів з дня отримання відповідних документів.

Рішення керівника чи заступника керівника уповноваженого органу про накладення штрафу оформляється постановою.

Суб'єкт господарювання повинен сплатити штраф у п'ятнадцятиденний термін з дня отримання постанови про його накладення.

У разі несплати штрафу в зазначений термін він стягується в судовому порядку.

Рішення про накладення штрафу у справах про порушення, передбачені цим Законом, може бути оскаржено в суді.

РОЗДІЛ 5. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГІРНИЧІЙ СПРАВІ

5.1. Загальні положення про кримінальну відповідальність

Кримінальний кодекс України (витяг)

Розділ II ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Стаття 3. Законодавство України про кримінальну відповідальність

1. Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права.
2. Закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності.
3. Злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом.
4. Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.
5. Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Стаття 4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі

1. Закон про кримінальну відповідальність набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.
2. Злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння.
3. Часом вчинення злочину визнається час вчинення особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.04.2008 р. N 270-VI)

Стаття 5. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі

1. Закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, має зворотну дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, у тому числі на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість.
2. Закон про кримінальну відповідальність, що встановлює злочинність діяння, посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, не має зворотної дії в часі.
3. Закон про кримінальну відповідальність, що частково пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, а частково посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, має зворотну дію у часі лише в тій частині, що пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.

4. Якщо після вчинення особою діяння, передбаченого цим Кодексом, закон про кримінальну відповідальність змінювався кілька разів, зворотню дію в часі має той закон, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.

(У редакції Закону України
від 15.04.2008 р. N 270-VI)

Стаття 6. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених на території України

1. Особи, які вчинили злочини на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом.
2. Злочин визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України.
3. Злочин визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України.
4. Питання про кримінальну відповідальність дипломатичних представників іноземних держав та інших громадян, які за законами України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не є підсудні у кримінальних справах судам України, в разі вчинення ними злочину на території України вирішується дипломатичним шляхом.

Розділ III ЗЛОЧИН, ЙОГО ВИДИ ТА СТАДІЇ

Стаття 11. Поняття злочину

1. Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.
2. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і

не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Стаття 12. Класифікація злочинів

1. Залежно від ступеня тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі.
2. Злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
3. Злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років.
4. Тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.
5. Особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.
6. Ступінь тяжкості злочину, за вчинення якого передбачене одночасно основне покарання у виді штрафу та позбавлення волі, визначається виходячи зі строку покарання у виді позбавлення волі, передбаченого за відповідний злочин.

(У редакції Закону України
від 15.11.2011 р. N 4025-VI)

Стаття 13. Закінчений та незакінчений злочини

1. Закінченим злочином визнається діяння, яке містить усі ознаки складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу.
2. Незакінченим злочином є готування до злочину та замах на злочин.

Стаття 14. Готування до злочину

1. Готуванням до злочину є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину.
2. Готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності.

Стаття 15. Замах на злочин

1. Замахом на злочин є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.
2. Замах на вчинення злочину є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.
3. Замах на вчинення злочину є незакінченим, якщо особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця.

Стаття 16. Кримінальна відповідальність за незакінчений злочин

Кримінальна відповідальність за готування до злочину і замах на злочин настає за статтею 14 або 15 і за тією статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає відповідальність за закінчений злочин.

Стаття 17. Добровільна відмова при незакінченому злочині

1. Добровільною відмовою є остаточне припинення особою за своєю волею готування до злочину або замаху на злочин, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця.
2. Особа, яка добровільно відмовилася від доведення злочину до кінця, підлягає кримінальній відповідальності лише в тому разі, якщо фактично вчинене нею діяння містить склад іншого злочину.

Розділ IV ОСОБА, ЯКА ПІДЛЯГАЄ КРИМІНАЛЬНІЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ)

Стаття 18. Суб'єкт злочину

1. Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність.
2. Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа.
3. Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.
4. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому

або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 11.06.2009 р. N 1508-VI,
*який втратив чинність згідно із Законом
України від 21.12.2010 р. N 2808-VI;*
у редакції Закону України
від 07.04.2011 р. N 3207-VI)

Стаття 19. Осудність

1. Осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними.
2. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого цим Кодексом, перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки. До такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру.
3. Не підлягає покаранню особа, яка вчинила злочин у стані осудності, але до постановлення вироку захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. До такої особи за рішенням суду можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру, а після одужання така особа може підлягати покаранню.

Стаття 20. Обмежена осудність

1. Підлягає кримінальній відповідальності особа, визнана судом обмежено осудною, тобто така, яка під час вчинення злочину, через наявний у неї психічний розлад, не була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними.
2. Визнання особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру.

Стаття 21. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин

Особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, підлягає кримінальній відповідальності.

Стаття 22. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність

1. Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років.
2. Особи, що вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за умисне вбивство (статті 115 - 117), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (статті 112, 348, 379, 400, 443), умисне тяжке тілесне ушкодження (стаття 121, частина третя статей 345, 346, 350, 377, 398), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (стаття 122, частина друга статей 345, 346, 350, 377, 398), диверсію (стаття 113), бандитизм (стаття 257), терористичний акт (стаття 258), захоплення

заручників (статті 147 і 349), зґвалтування (стаття 152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (стаття 153), крадіжку (стаття 185, частина перша статей 262, 308), грабіж (статті 186, 262, 308), розбій (стаття 187, частина третя статей 262, 308), вимагання (статті 189, 262, 308), умисне знищення або пошкодження майна (частина друга статей 194, 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (стаття 277), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (стаття 278), незаконне заволодіння транспортним засобом (частини друга, третя статті 289), хуліганство (стаття 296).

Розділ VI СПІВУЧАСТЬ У ЗЛОЧИНІ

Стаття 26. Поняття співучасті

Співучастю у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.

Стаття 27. Види співучасників

1. Співучасниками злочину, поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач та пособник.
2. Виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений цим Кодексом.
3. Організатором є особа, яка організувала вчинення злочину (злочинів) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації.

4. Підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину.

5. Пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню злочину.

6. Не є співучастю не обіцяне заздалегідь переховування злочинця, знарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину чи предметів, здобутих злочинним шляхом, або придбання чи збут таких предметів. Особи, які вчинили ці діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями 198 та 396 цього Кодексу.

7. Не є співучастю обіцяне до закінчення вчинення злочину неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинюваний злочин. Такі особи підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, коли вчинене ними діяння містить ознаки іншого злочину.

Стаття 28. Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією

1. Злочин визнається таким, що вчинений групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

2. Злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення.

3. Злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які

попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

4. Злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.04.2008 р. N 270-VI)

Стаття 29. Кримінальна відповідальність співучасників

1. Виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає вчинений ним злочин.

2. Організатор, підбурювач та пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає злочин, вчинений виконавцем.

3. Ознаки, що характеризують особу окремого співучасника злочину, ставляться в вину лише цьому співучасникові. Інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини цього Кодексу як ознаки злочину, що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться в вину лише співучаснику, який усвідомлював ці обставини.

4. У разі вчинення виконавцем незакінченого злочину інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому злочині.

5. Співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом.

Стаття 30. Кримінальна відповідальність організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації

1. Організатор організованої групи чи злочинної організації підлягає кримінальній відповідальності за всі злочини, вчинені організованою групою чи злочинною організацією, якщо вони охоплювалися його умислом.

2. Інші учасники організованої групи чи злочинної організації підлягають кримінальній відповідальності за злочини, у підготовці або вчиненні яких вони брали участь, незалежно від тієї ролі, яку виконував у злочині кожен із них.

Стаття 31. Добровільна відмова співучасників

1. У разі добровільної відмови від вчинення злочину виконавець (співвиконавець) не підлягає кримінальній відповідальності за наявності умов, передбачених статтею 17 цього Кодексу. У цьому випадку інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за готування до того злочину або замах на той злочин, від вчинення якого добровільно відмовився виконавець.

2. Не підлягають кримінальній відповідальності при добровільній відмові організатор, підбурювач чи пособник, якщо вони відвернули вчинення злочину або своєчасно повідомили відповідні органи державної влади про злочин, що готується або вчиняється. Добровільною відмовою пособника є також ненадання ним засобів чи знарядь вчинення злочину або неусунення перешкод вчиненню злочину.

3. У разі добровільної відмови будь-кого із співучасників виконавець підлягає кримінальній відповідальності за готування до злочину або за замах на злочин, залежно від того, на якій із цих стадій його діяння було припинено.

Розділ VIII ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Стаття 36. Необхідна оборона

1. Необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.
2. Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.
3. Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. Перевищенням меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 цього Кодексу.
4. Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо через сильне душевне хвилювання, викликане суспільно небезпечним посяганням, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту.
5. Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Стаття 37. Уявна оборона

1. Уявною обороною визнаються дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання.
2. Уявна оборона виключає кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду лише у випадках, коли обстановка, що склалася, давала особі достатні підстави вважати, що мало місце реальне посягання, і вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення.
3. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення, але при цьому перевищила межі захисту, що дозволяються в умовах відповідного реального посягання, вона підлягає кримінальній відповідальності як за перевищення меж необхідної оборони.
4. Якщо в обстановці, що склалася, особа не усвідомлювала, але могла усвідомлювати відсутність реального суспільно небезпечного посягання, вона підлягає кримінальній відповідальності за заподіяння шкоди через необережність.

Стаття 38. Затримання особи, що вчинила злочин

1. Не визнаються злочинними дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи.
2. Перевищенням заходів, необхідних для затримання злочинця, визнається умисне заподіяння особі, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця. Перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, має наслідком відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 цього Кодексу.

Стаття 39. Крайня необхідність

1. Не є злочином заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності.
2. Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода.
3. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок сильного душевного хвилювання, викликаного небезпекою, що загрозувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.

Стаття 40. Фізичний або психічний примус

1. Не є злочином дія або бездіяльність особи, яка заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, вчинена під безпосереднім впливом фізичного примусу, внаслідок якого особа не могла керувати своїми вчинками.
2. Питання про кримінальну відповідальність особи за заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо ця особа зазнала фізичного примусу, внаслідок якого вона зберігала можливість керувати своїми діями, а також психічного примусу, вирішується відповідно до положень статті 39 цього Кодексу.

Стаття 41. Виконання наказу або розпорядження

1. Дія або бездіяльність особи, що заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, визнається правомірною, якщо вона була вчинена з метою виконання законного наказу або розпорядження.

2. Наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина.
3. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка відмовилася виконувати явно злочинний наказ або розпорядження.
4. Особа, що виконала явно злочинний наказ або розпорядження, за діяння, вчинені з метою виконання такого наказу або розпорядження, підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах.
5. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати злочинного характеру наказу чи розпорядження, то за діяння, вчинене з метою виконання такого наказу чи розпорядження, відповідальності підлягає тільки особа, що віддала злочинний наказ чи розпорядження.

Стаття 42. Діяння, пов'язане з ризиком

1. Не є злочином діяння (дія або бездіяльність), яке заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, якщо це діяння було вчинене в умовах виправданого ризику для досягнення значної суспільно корисної мети.
2. Ризик визнається виправданим, якщо мету, що була поставлена, не можна було досягти в даній обстановці дією (бездіяльністю), не поєднаною з ризиком, і особа, яка допустила ризик, обґрунтовано розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди правоохоронюваним інтересам.
3. Ризик не визнається виправданим, якщо він завідомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій.

Стаття 43. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації

1. Не є злочином вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне

завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх злочинної діяльності.

2. Особа, зазначена у частині першій цієї статті, підлягає кримінальній відповідальності лише за вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно і поєданого з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно і пов'язаного з спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків.

3. Особа, яка вчинила злочин, що передбачений частиною другою цієї статті, не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший, ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин.

Розділ ІХ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Стаття 44. Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності

1. Особа, яка вчинила злочин, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом.

2. Звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюються виключно судом. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановлюється законом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 02.06.2011 р. N 3465-VI)

Стаття 45. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям

Особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення злочину щиро покаялася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Примітка. Корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368 - 369² цього Кодексу.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.04.2008 р. N 270-VI, від 14.10.2014 р. N 1698-VII, від 12.02.2015 р. N 198-VIII)

Стаття 46. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим

Особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

(Із доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.04.2008 р. N 270-VI, від 14.10.2014 р. N 1698-VII)

Стаття 47. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки

1. Особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, та щиро покаялася, може бути

звільнено від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку.

2. У разі порушення умов передачі на поруки особа притягається до кримінальної відповідальності за вчинений нею злочин.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 14.10.2014 р. N 1698-VII)

Стаття 48. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки

Особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час кримінального провадження внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.04.2012 р. N 4652-VI,
від 14.10.2014 р. N 1698-VII)

Стаття 49. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності

1. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею злочину і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:

- 1) два роки - у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі;
- 2) три роки - у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання у виді обмеження або позбавлення волі;

- 3) п'ять років - у разі вчинення злочину середньої тяжкості;
- 4) десять років - у разі вчинення тяжкого злочину;
- 5) п'ятнадцять років - у разі вчинення особливо тяжкого злочину.

2. Перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила злочин, ухилилася від досудового слідства або суду. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. У цьому разі особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення злочину минуло п'ятнадцять років.

3. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення зазначених у частинах першій та другій цієї статті строків особа вчинила новий злочин середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий злочин. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення нового злочину. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожний злочин.

4. Питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі не може бути призначено і замінюється позбавленням волі на певний строк.

5. Давність не застосовується у разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109 - 114¹, проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437 - 439 і частині першій статті 442 цього Кодексу.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 16.05.2013 р. N 245-VII,
від 08.04.2014 р. N 1183-VII)

Розділ X ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

Стаття 50. Поняття покарання та його мета

1. Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.
2. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.
3. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Стаття 51. Види покарань

До осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі види покарань:

- 1) штраф;
- 2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;
- 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 4) громадські роботи;
- 5) виправні роботи;
- 6) службові обмеження для військовослужбовців;
- 7) конфіскація майна;
- 8) арешт;

- 9) обмеження волі;
- 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;
- 11) позбавлення волі на певний строк;
- 12) довічне позбавлення волі.

Стаття 52. Основні та додаткові покарання

1. Основними покараннями є громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.

2. Додатковими покараннями є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна.

3. Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання.

4. За один злочин може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу. До основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань у випадках та порядку, передбачених цим Кодексом.

5. Ухилення від покарання, призначеного вироком суду, має наслідком відповідальність, передбачену статтями 389 та 390 цього Кодексу.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.04.2008 р. N 270-VI)

5.2. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти трудових прав

Кримінальний кодекс України (витяг)

Розділ V ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВИБОРЧИХ, ТРУДОВИХ ТА ІНШИХ ОСОБИСТИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Стаття 172. Грубе порушення законодавства про працю

1. Незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів чи у зв'язку з повідомленням ним про порушення вимог Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" іншою особою, а також інше грубе порушення законодавства про працю -

караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або щодо неповнолітнього, вагітної жінки, одинокого батька, матері або особи, яка їх замінює і виховує дитину віком до 14 років або дитину-інваліда, -

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.

(У редакції Закону України
від 28.12.2014 р. N 77-VIII)

Стаття 173. Грубе порушення угоди про працю

1. Грубе порушення угоди про працю службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, а

також окрегим громадянином або уповноваженою ними особою шляхом обману чи зловживання довірою або примусом до виконання роботи, не обумовленої угодою, -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Ті самі дії, вчинені стосовно громадянина, з яким укладена угода щодо його роботи за межами України, -

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

Стаття 174. Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку

Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом інших незаконних дій -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.04.2008 р. N 270-VI)

Стаття 175. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат

1. Безпідставна невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленної законом виплати громадянам більш як за один місяць, вчинена умисно керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності, -

карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно було вчинене внаслідок нецільового використання коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших встановлених законом виплат, -

карається штрафом від тисячі до півтори тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до притягнення до кримінальної відповідальності нею здійснено виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої встановленої законом виплати громадянам.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 19.02.2009 р. N 1027-VI)

5.3. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти власності

Кримінальний кодекс України (витяг)

Розділ VI ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Стаття 185. Крадіжка

1. Таємне викрадення чужого майна (крадіжка) -

карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, -

карається арештом на строк від трьох до шести місяців або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

3. Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

4. Крадіжка, вчинена у великих розмірах, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

5. Крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, -

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Примітка. 1. У статтях 185, 186 та 189 - 191 повторним визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених цими статтями або статтями 187, 262 цього Кодексу.

2. У статтях 185, 186, 189 та 190 цього Кодексу значна шкода визнається із врахуванням матеріального становища потерпілого та якщо йому спричинені збитки на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. У статтях 185 - 191, 194 цього Кодексу у великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину.

4. У статтях 185 - 187 та 189 - 191, 194 цього Кодексу в особливо великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.04.2008 р. N 270-VI, від 04.06.2009 р. N 1449-VI)

Стаття 188¹. Викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання

1. Викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання без приладів обліку (якщо використання приладів обліку обов'язкове) або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб, якщо такими діями завдано значної шкоди, -

карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони завдали шкоду у великих розмірах, -

караються позбавленням волі на строк до трьох років.

Примітка. Шкода, передбачена цією статтею, визнається значною, якщо вона в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а у великих розмірах - якщо вона в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Доповнено статтею 188¹ згідно із
Законом України від 31.05.2005 р. N 2598-IV)

Стаття 191. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем

1. Привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем -

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, -

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені у великих розмірах, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Стаття 192. Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою

1. Заподіяння значної майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою за відсутності ознак шахрайства -

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.

2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли майнову шкоду у великих розмірах, -

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

Примітка. Відповідно до цієї статті майнова шкода визнається значною, якщо вона у п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а у великих розмірах - така, що у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.04.2008 р. N 270-VI)

Стаття 193. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї

1. Незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність, -

карається штрафом від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України
від 15.04.2008 р. N 270-VI,
від 09.09.2010 р. N 2518-VI)

Стаття 194. Умисне знищення або пошкодження майна

1. Умисне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Те саме діяння, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 15.04.2008 р. N 270-VI,

від 16.01.2014 р. N 721-VII,
зміни, внесені Законом України від 16.01.2014 р. N 721-VII, втратили
чинність
у зв'язку з втратою чинності Законом України від 16.01.2014 р. N
721-VII
згідно із Законом України від 28.01.2014 р. N 732-VII,
від 23.02.2014 р. N 767-VII)

Стаття 196. Необережне знищення або пошкодження майна

Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що спричинило тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей, -

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.04.2008 р. N 270-VI)

Стаття 197. Порухення обов'язків щодо охорони майна

Невиконання або неналежне виконання особою, якій доручено зберігання чи охорона чужого майна, своїх обов'язків, якщо це спричинило тяжкі наслідки для власника майна, -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.04.2008 р. N 270-VI)

Стаття 197¹. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво

1. Самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику, -

карається штрафом від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

2. Самовільне зайняття земельної ділянки, вчинене особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або групою осіб, або щодо земельних ділянок особливо цінних земель, земель в охоронних зонах, зонах санітарної охорони, санітарно-захисних зонах чи зонах особливого режиму використання земель, -

карається обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років або позбавленням волі на строк до двох років.

3. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині першій цієї статті, -

карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

4. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині другій цієї статті, або вчинене особою, раніше судимою за такий саме злочин або злочин, передбачений частиною третьою цієї статті, -

карається позбавленням волі на строк від одного до трьох років.

Примітка. Відповідно до цієї статті шкода, передбачена частиною першою цієї статті, визнається значною, якщо вона у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Доповнено статтею 197¹ згідно із
Законом України від 11.01.2007 р. N 578-V)

Стаття 206². Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації

1. Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з

використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації, -

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

3. Ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або якщо вони заподіяли велику шкоду чи спричинили інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка. Матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Доповнено статтею 206² згідно із
Законом України від 10.10.2013 р. N 642-VII)

5.4. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти довкілля

Кримінальний кодекс України (витяг)

Розділ VIII ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Стаття 236. Порухення правил екологічної безпеки

Порушення порядку проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів, якщо це спричинило загибель людей, екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 237. Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення

Ухилення від проведення або неналежне проведення на території, що зазнала забруднення небезпечними речовинами або випромінюванням, дезактиваційних чи інших відновлювальних заходів щодо ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення особою, на яку покладено такий обов'язок, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 238. Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення

1. Приховування або умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою -

караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, вчинені повторно або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, -

караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 239. Забруднення або псування земель

1. Забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, -

караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, що спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, -

караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 239¹. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель

1. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, -

карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Та сама дія, якщо вона вчинена повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або заподіяла матеріальну шкоду у великому розмірі, -

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом або спричинили загибель людей, масову загибель об'єктів тваринного чи рослинного світу або інші тяжкі наслідки, -

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. У цій статті матеріальна шкода вважається заподіяною у великому розмірі, якщо її розмір у сто або більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Доповнено статтею 239¹ згідно із
Законом України від 05.11.2009 р. N 1708-VI;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 18.02.2016 р. N 1019-VIII)

Стаття 240. Порухення правил охорони або використання надр

1. Порухення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, -

карається штрафом від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Порухення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення -

караються штрафом від чотирьохсот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені на територіях чи об'єктах природно-заповідного фонду або вчинені повторно, -

караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

4. Діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом або спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 11.01.2005 р. N 2308-IV,
від 18.10.2005 р. N 2984-IV,
від 05.11.2009 р. N 1708-VI,
від 18.02.2016 р. N 1019-VIII)

Стаття 241. Забруднення атмосферного повітря

1. Забруднення або інша зміна природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, відходами або іншими матеріалами промислового чи іншого виробництва внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, -

караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на той самий строк або без такого.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 242. Порушення правил охорони вод

1. Порушення правил охорони вод (водних об'єктів), якщо це спричинило забруднення поверхневих чи підземних вод і водоносних горизонтів, джерел питних, лікувальних вод або зміну їхніх природних властивостей, або виснаження водних джерел і створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, -

карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи

займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки, -

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Стаття 244. Порушення законодавства про континентальний шельф України

1. Порушення законодавства про континентальний шельф України, що заподіяло істотну шкоду, а також невжиття особою, що відповідає за експлуатацію технологічних установок або інших джерел небезпеки в зоні безпеки, заходів для захисту живих організмів моря від дії шкідливих відходів або небезпечних випромінювань та енергії, якщо це створило небезпеку їх загибелі або загрожувало життю чи здоров'ю людей, -

караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.

2. Дослідження, розвідування, розробка природних багатств та інші роботи на континентальному шельфі України, які провадяться іноземцями, якщо це не передбачено договором між Україною і заінтересованою іноземною державою, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України або спеціальним дозволом, виданим у встановленому законом порядку, -

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 18.02.2016 р. N 1019-VIII)

Стаття 245. Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу

1. Знищення або пошкодження лісових масивів, зелених насаджень навколо населених пунктів, вздовж залізниць, а також стерні, сухих дикоростучих трав, рослинності або її залишків на землях сільськогосподарського призначення вогнем чи іншим загальнонебезпечним способом -

караються штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, якщо вони спричинили загибель людей, масову загибель тварин або інші тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

(У редакції Закону України
від 05.11.2009 р. № 1708-VI)

Стаття 253. Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля

1. Розробка і здача проектів, іншої аналогічної документації замовнику службовою чи спеціально уповноваженою особою без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля або введення (прийом) в експлуатацію споруд без такого захисту, якщо вони створили небезпеку тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення або інших тяжких наслідків, -

карається позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, якщо вони спричинили наслідки, передбачені частиною першою цієї статті, -

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк до п'яти років.

5.5. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки

Кримінальний кодекс України (витяг)

Розділ ІХ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття 270. Порухення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки

1. Порухення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі, -

карається штрафом від п'ятдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

Примітка. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах - якщо прямі збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

5.6. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти виробничої безпеки

Кримінальний кодекс України (витяг)

Розділ X ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА

Стаття 271. Порухення вимог законодавства про охорону праці

1. Порухення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, -

карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 24.05.2012 р. N 4837-VI)

Стаття 272. Порухення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою

1. Порухення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, -

карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 24.05.2012 р. N 4837-VI)

Стаття 273. Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах

1. Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, -

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до десяти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 274. Порухення правил ядерної або радіаційної безпеки

1. Порухення на виробництві правил ядерної або радіаційної безпеки особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, -

карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 275. Порухення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

1. Порухення під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції правил, що стосуються безпечного її використання, а також порухення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, -

караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 24.05.2012 р. N 4837-VI)

5.7. Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти службової безпеки

Кримінальний кодекс України (витяг)

Стаття 355. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань

1. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, тобто вимога виконати чи не виконати договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання з погрозою насильства над потерпілим або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їх майна за відсутності ознак вимагання, -

карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднане з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

3. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене організованою групою або поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або таке, що

завдало великої шкоди чи спричинило інші тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.

Стаття 356. Самоправство

Самоправство, тобто самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника, -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до трьох місяців.

Стаття 357. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження

1. Викрадення, привласнення, вимагання офіційних документів, штампів чи печаток або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання особи своїм службовим становищем, а так само їх умисне знищення, пошкодження чи приховування, а також здійснення таких самих дій відносно приватних документів, що знаходяться на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, вчинене з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах, -

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, якщо вони спричинили порушення роботи підприємства, установи чи організації або вчинені щодо особливо важливих документів, штампів, печаток, -

караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Незаконне заволодіння будь-яким способом паспортом або іншим важливим особистим документом -

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

Стаття 364. Зловживання владою або службовим становищем

1. Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, -

карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, із штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Частина третю виключено.

Примітка. 1. Службовими особами у статтях 364, 368, 368², 369 цього Кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи

організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Для цілей статей 364, 368, 368², 369 цього Кодексу до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства.

2. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

3. Істотною шкодою у статтях 364, 364¹, 365, 365², 367 вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

4. Тяжкими наслідками у статтях 364 - 367 вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.04.2008 р. N 270-VI,

від 11.06.2009 р. N 1508-VI,
який втратив чинність згідно із Законом
України від 21.12.2010 р. N 2808-VI;
у редакції Закону України
від 07.04.2011 р. N 3207-VI)

(положенню частини третьої статті 364 дано офіційне тлумачення
Рішенням Конституційного Суду України від 18.04.2012 р. N 10-
рп/2012)

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 18.04.2013 р. N 222-VII,
від 21.02.2014 р. N 746-VII,
від 13.05.2014 р. N 1261-VII,
від 10.11.2015 р. N 770-VIII)

Стаття 364¹. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно- правової форми

1. Зловживання повноваженнями, тобто умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми службовою особою такої юридичної особи своїх повноважень, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб,

-

карається штрафом від ста п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, -

карається штрафом від чотирьохсот до дев'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців,

або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. У статтях 364, 364¹, 365², 368, 368³, 368⁴, 369, 369² та 370 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав.

(Доповнено статтею 364¹ згідно із Законом України від 07.04.2011 р. N 3207-VI; із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 15.11.2011 р. N 4025-VI, від 18.04.2013 р. N 221-VII, від 21.02.2014 р. N 746-VII, від 13.05.2014 р. N 1261-VII, від 12.02.2015 р. N 198-VIII, від 10.11.2015 р. N 770-VIII)

Стаття 366. Службове підроблення

1. Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів -

караються штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 11.06.2009 р. N 1508-VI, який втратив чинність згідно із Законом України від 21.12.2010 р. N 2808-VI, від 07.04.2011 р. N 3207-VI, від 18.04.2013 р. N 222-VII, від 13.05.2014 р. N 1261-VII)

Стаття 367. Службова недбалість

1. Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, -

карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 11.06.2009 р. N 1508-VI, який втратив чинність згідно із Законом України від 21.12.2010 р. N 2808-VI; у редакції Закону України від 07.04.2011 р. N 3207-VI)

Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

1. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища -

карається штрафом від однієї тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачене частиною першою або другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

4. Діяння, передбачене частинами першою, другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, -

карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

Примітка. 1. Неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі - така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі - така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Службовими особами, які займають відповідальне становище, у статтях 368, 368², 369 та 382 цього Кодексу є особи, зазначені у пункті 1 примітки до статті 364 цього Кодексу, посади яких згідно із статтею 6 Закону України "Про державну службу" належать до категорії "Б", судді, прокурори і слідчі, а також інші, крім зазначених у пункті 3 примітки до цієї статті, керівники і заступники керівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць.

3. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, у статтях 368, 368², 369 та 382 цього Кодексу є:

1) Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, перші заступники та заступники міністрів, члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник та заступники, члени Центральної виборчої комісії, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор України, його перший заступник та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України, його перший заступник, заступники та судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та

судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступники, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступники, радники та помічники Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

2) особи, посади яких згідно із статтею 6 Закону України "Про державну службу" належать до категорії "А";

3) особи, посади яких згідно із статтею 14 Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" віднесені до першої та другої категорій посад в органах місцевого самоврядування.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 11.06.2009 р. N 1508-VI, який втратив чинність згідно із Законом України від 21.12.2010 р. N 2808-VI, від 07.04.2011 р. N 3207-VI, від 18.04.2013 р. N 221-VII, від 18.04.2013 р. N 222-VII, від 13.05.2014 р. N 1261-VII, від 14.10.2014 р. N 1698-VII, від 10.11.2015 р. N 770-VIII, від 10.12.2015 р. N 889-VIII)

5.8. Загальні положення про кримінальний процес

Кримінальний процесуальний кодекс України (витяг)

Стаття 1. Кримінальне процесуальне законодавство України

1. Порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України.

2. Кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цього Кодексу та інших законів України.

Стаття 2. Завдання кримінального провадження

1. Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу

1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:

1) близькі родичі та члени сім'ї - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі;

2) головуєчий - професійний суддя, який головує при колегіальному судовому розгляді або здійснює його одноособово;

3) державне обвинувачення - процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;

4) дізнання - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків;

5) досудове розслідування - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

6) досудове слідство - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів;

7) закон України про кримінальну відповідальність - законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки);

8) керівник органу досудового розслідування - начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень;

9) керівник органу прокуратури - Генеральний прокурор України, керівник регіональної прокуратури, керівник місцевої прокуратури та їх перші заступники і заступники, які діють у межах своїх повноважень;

10) кримінальне провадження - досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність;

11) малолітня особа - дитина до досягнення нею чотирнадцяти років;

12) неповнолітня особа - малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;

13) обвинувачення - твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом;

14) притягнення до кримінальної відповідальності - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

15) прокурор - особа, яка обіймає посаду, передбачену статтею 17 Закону України "Про прокуратуру", та діє у межах своїх повноважень;

16) розмір мінімальної заробітної плати - грошова сума, що дорівнює місячному розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається процесуальне рішення або здійснюється процесуальна дія;

17) слідчий - службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень;

18) слідчий суддя - суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, - голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду;

19) сторони кримінального провадження - з боку обвинувачення:

слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники;

20) суд апеляційної інстанції - Апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційний суд області, міст Києва та Севастополя, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться суд першої інстанції, що ухвалив оскаржуване судове рішення;

21) суд касаційної інстанції - Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ;

22) суд першої інстанції - районний, районний у місті, міський та міськрайонний суд, який має право ухвалити вирок або постановити ухвалу про закриття кримінального провадження;

23) суддя - голова, заступник голови, суддя Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, районних, районних у містах, міських та міськрайонних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний;

24) судове провадження - кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, Верховним Судом України, а також за нововиявленими обставинами;

25) учасники кримінального провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа,

щодо майна якої вирішується питання про арешт, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, секретар судового засідання, судовий розпорядник;

26) учасники судового провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюється судове провадження.

2. Інші терміни, що вживаються в цьому Кодексі, визначаються спеціальними нормами у цьому Кодексі та інших законах України.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 23.05.2013 р. N 314-VII, від 14.10.2014 р. N 1697-VII, враховуючи зміни, внесені Законом України від 21.04.2015 р. N 335-VIII, від 14.10.2014 р. N 1698-VII, від 12.02.2015 р. N 198-VIII, від 23.12.2015 р. N 901-VIII, від 18.02.2016 р. N 1019-VIII)

Стаття 4. Дія Кодексу в просторі

1. Кримінальне провадження на території України здійснюється з підстав та в порядку, передбачених цим Кодексом, незалежно від місця вчинення кримінального правопорушення.

2. Кримінальне процесуальне законодавство України застосовується також при здійсненні провадження щодо кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами

України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

3. Якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, передбачено поширення юрисдикції України на особовий склад Збройних Сил України, який перебуває на території іншої держави, то провадження щодо кримінальних правопорушень, вчинених на території іншої держави стосовно особи з такого особового складу, здійснюється в порядку, передбаченому цим Кодексом.

4. При виконанні на території України окремих процесуальних дій за запитом (дорученням) компетентних органів іноземних держав у рамках міжнародного співробітництва застосовуються положення цього Кодексу. На прохання компетентного органу іноземної держави під час виконання на території України таких процесуальних дій може застосовуватися процесуальне законодавство іноземної держави, якщо це передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого міжнародного договору України - за умови, що дане прохання не суперечить законодавству України.

Стаття 5. Дія Кодексу в часі

1. Процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається згідно з положеннями цього Кодексу, чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення.

2. Допустимість доказів визначається положеннями цього Кодексу, які були чинними на момент їх отримання.

Стаття 6. Дія Кодексу за колом осіб

1. Кримінальне провадження за правилами цього Кодексу здійснюється щодо будь-якої особи, крім випадків, передбачених частиною другою цієї статті.

Особливості кримінального провадження щодо окремої категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу.

2. Кримінальне провадження щодо особи, яка користується дипломатичним імунітетом, може здійснюватися за правилами цього Кодексу лише за згодою такої особи або за згодою компетентного органу держави (міжнародної організації), яку представляє така особа, у порядку, передбаченому законодавством України та міжнародними договорами України.

§ 3. Сторона захисту

Стаття 42. Підозрюваний, обвинувачений

1. Підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276 - 279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.

2. Обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому статтею 291 цього Кодексу.

3. Підозрюваний, обвинувачений має право:

1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують;

2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені цим Кодексом, а також отримати їх роз'яснення;

3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту - мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених цим Кодексом та/або законом, що регулює

надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату;

4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;

5) давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати;

6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;

7) у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою - негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями статті 213 цього Кодексу;

8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;

9) брати участь у проведенні процесуальних дій;

10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;

11) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);

12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

13) заявляти відводи;

14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому статтею 221 цього Кодексу, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 цього Кодексу;

15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому цим Кодексом;

17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися;

18) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

4. Обвинувачений також має право:

1) брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, а також вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

2) збирати і подавати суду докази;

3) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження;

4) виступати в судових дебатах;

5) ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження;

6) оскаржувати в установленому цим Кодексом порядку судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні

та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення.

5. Підозрюваний, обвинувачений мають також інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

6. Підозрюваний, обвинувачений, який є іноземцем і тримається під вартою, має право на зустріч з представником дипломатичної чи консульської установи своєї держави, яку йому зобов'язана забезпечити адміністрація місця ув'язнення.

7. Підозрюваний, обвинувачений зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк - заздалегідь повідомити про це зазначених осіб;

2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

8. Підозрюваному, обвинуваченому вручається пам'ятка про його процесуальні права та обов'язки одночасно з їх повідомленням особою, яка здійснює таке повідомлення.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.10.2014 р. N 1689-VII)

Стаття 43. Виправданий, засуджений

1. Виправданим у кримінальному провадженні є обвинувачений, виправдувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

2. Засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

3. Виправданий, засуджений має права обвинуваченого, передбачені статтею 42 цього Кодексу, в обсязі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження.

Стаття 44. Законний представник підозрюваного, обвинуваченого

1. Якщо підозрюваним, обвинуваченим є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом з ним залучається його законний представник.

2. Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності - опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний.

3. Про залучення законного представника слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя, суд - постановляє ухвалу, копія якої вручається законному представнику.

4. У разі якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду такий законний представник замінюється іншим з числа осіб, зазначених у частині другій цієї статті.

5. Законний представник користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена представнику.

Стаття 45. Захисник

1. Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

2. Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Стаття 65. Свідок

1. Свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

2. Не можуть бути допитані як свідки:

1) захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні - про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника;

2) адвокати - про відомості, які становлять адвокатську таємницю;

3) нотаріуси - про відомості, які становлять нотаріальну таємницю;

4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи - про відомості, які становлять лікарську таємницю;

5) священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

6) журналісти - про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації;

7) професійні судді, народні засідателі та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали;

8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, - про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення;

9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, - щодо дійсних даних про їх особи;

10) особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, - щодо цих даних.

3. Особи, передбачені пунктами 1 - 5 частини другої цієї статті, з приводу зазначених довірених відомостей можуть бути звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, що довірила їм ці відомості, у визначеному нею обсязі. Таке звільнення здійснюється у письмовій формі за підписом особи, що довірила зазначені відомості.

4. Не можуть без їх згоди бути допитані як свідки особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипломатичних представництв - без згоди представника дипломатичної установи.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд перед допитом осіб, зазначених в абзаці першому цієї частини, зобов'язані роз'яснити їм право відмовитися давати показання.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 23.05.2013 р. N 314-VII)

Стаття 66. Права та обов'язки свідка

1. Свідок має право:

1) знати, у зв'язку з чим і в якому кримінальному провадженні він допитується;

2) користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями статті 50 цього Кодексу;

- 3) відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями статті 65 цього Кодексу не підлягають розголошенню;
- 4) давати показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;
- 5) користуватися нотатками і документами при даванні показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших відомостей, які йому важко тримати в пам'яті;
- 6) на відшкодування витрат, пов'язаних з викликом для давання показань;
- 7) ознайомлюватися з протоколом допиту та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, а також власноручно робити такі доповнення і зауваження;
- 8) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;
- 9) заявляти відвід перекладачу.

2. Свідок зобов'язаний:

- 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;
- 2) давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду;
- 3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків.

3. Особа, яку залучають до проведення процесуальних дій під час досудового розслідування як понятого або яка стала очевидцем таких дій, зобов'язана на вимогу слідчого, прокурора не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії.

Стаття 67. Відповідальність свідка

1. За завідомо неправдиві показання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або за відмову від давання показань слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом, свідок несе кримінальну відповідальність.

2. За злісне ухилення від явки до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду свідок несе відповідальність, встановлену законом.

Стаття 69. Експерт

1. Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України "Про судову експертизу" на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань.

2. Не можуть бути експертами особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого.

3. Експерт має право:

1) знайомитися з матеріалами кримінального провадження, що стосуються предмета дослідження;

2) заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи;

3) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження;

4) викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання;

5) ставити запитання, що стосуються предмета та об'єктів дослідження, особам, які беруть участь у кримінальному провадженні;

6) одержати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із проведенням експертизи і викликом для надання пояснень чи показань, у разі, якщо проведення експертизи не є службовим обов'язком особи, яка залучена як експерт;

7) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

8) користуватися іншими правами, передбаченими Законом України "Про судову експертизу".

4. Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи. Експерт може відмовитися від давання висновку, якщо поданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків. Заява про відмову має бути вмотивованою.

5. Експерт зобов'язаний:

1) особисто провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому запитання, а в разі необхідності - роз'яснити його;

2) прибути до слідчого, прокурора, суду і дати відповіді на запитання під час допиту;

3) забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт повинен одержати на це дозвіл від особи, яка залучила експерта;

4) не розголошувати без дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків, або не повідомляти будь-кому, крім особи, яка його залучила, чи суду про хід проведення експертизи та її результати;

5) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Кодексом.

6. Експерт невідкладно повинен повідомити особу, яка його залучила, чи суд, що доручив проведення експертизи, про неможливість проведення експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів.

7. У разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє клопотання особі, яка призначила експертизу, чи суду, що доручив її проведення, щодо його уточнення або повідомляє про неможливість проведення експертизи за поставленим запитанням або без залучення інших осіб.

Стаття 70. Відповідальність експерта

1. За завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків експерт несе відповідальність, встановлену законом.

Стаття 71. Спеціаліст

1. Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

2. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду.

3. Сторони кримінального провадження мають право під час судового розгляду заявляти клопотання про залучення спеціаліста або використання його пояснень і допомоги.

4. Спеціаліст має право:

1) ставити запитання учасникам процесуальної дії з дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду;

2) користуватися технічними засобами, приладами та спеціальним обладнанням;

3) звертати увагу сторони кримінального провадження, яка його залучила, або суду на характерні обставини чи особливості речей і документів;

4) знайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження;

5) одержувати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження;

6) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом.

5. Спеціаліст зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади;

2) виконувати вказівки сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду та давати пояснення з поставлених запитань;

3) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі спеціалісту у зв'язку з виконанням його обов'язків;

4) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Кодексом.

Стаття 72. Відповідальність спеціаліста

1. У разі неприбуття до суду без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття на спеціаліста судом покладаються всі витрати, пов'язані з оголошенням перерви в судовому засіданні.

Глава 4. Докази і доказування

§ 1. Поняття доказів, належність та допустимість при визнанні відомостей доказами

Стаття 84. Докази

1. Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

2. Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Стаття 85. Належність доказів

1. Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів.

Стаття 86. Допустимість доказу

1. Доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом.

2. Недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посылатися суд при ухваленні судового рішення.

Стаття 87. Недопустимість доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини

1. Недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

2. Суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод, зокрема, такі діяння:

1) здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов;

2) отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження;

3) порушення права особи на захист;

4) отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права;

5) порушення права на перехресний допит.

6) виключено.

3. Недопустимими є також докази, що були отримані:

1) з показань свідка, який надалі був визнаний підозрюваним чи обвинуваченим у цьому кримінальному провадженні;

2) після початку кримінального провадження шляхом реалізації органами досудового розслідування чи прокуратури своїх повноважень, не передбачених цим Кодексом, для забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень.

4. Докази, передбачені цією статтею, повинні визнаватися судом недопустимими під час будь-якого судового розгляду, крім розгляду, якщо вирішується питання про відповідальність за вчинення зазначеного істотного порушення прав та свобод людини, внаслідок якого такі відомості були отримані.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 14.10.2014 р. N 1697-VII, враховуючи зміни, внесені Законом України від 21.04.2015 р. N 335-VIII)

Стаття 88. Недопустимість доказів та відомостей, які стосуються особи підозрюваного, обвинуваченого

1. Докази, які стосуються судимостей підозрюваного, обвинуваченого або вчинення ним інших правопорушень, що не є предметом цього кримінального провадження, а також відомості щодо характеру або окремих рис характеру підозрюваного, обвинуваченого є недопустимими на підтвердження винуватості підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення.

2. Докази та відомості, передбачені частиною першою цієї статті, можуть бути визнані допустимими, якщо:

1) сторони погоджуються, щоб ці докази були визнані допустимими;

2) вони подаються для доказування того, що підозрюваний, обвинувачений діяв з певним умислом та мотивом або мав можливість, підготовку, обізнаність, потрібні для вчинення ним відповідного кримінального правопорушення, або не міг помилитися щодо обставин, за яких він вчинив відповідне кримінальне правопорушення;

3) їх подає сам підозрюваний, обвинувачений;

4) підозрюваний, обвинувачений використав подібні докази для дискредитації свідка.

3. Докази щодо певної звички або звичайної ділової практики підозрюваного, обвинуваченого є допустимими для доведення того, що певне кримінальне правопорушення узгоджувалося із цією звичкою підозрюваного, обвинуваченого.

Стаття 89. Визнання доказів недопустимими

1. Суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення.

2. У разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочате.

3. Сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право під час судового розгляду подавати клопотання про визнання доказів недопустимими, а також наводити заперечення проти визнання доказів недопустимими.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 23.05.2013 р. N 314-VII)

Стаття 90. Значення рішень інших судів у питаннях допустимості доказів

1. Рішення національного суду або міжнародної судової установи, яке набрало законної сили і ним встановлено порушення прав людини і основоположних свобод, гарантованих Конституцією України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, має преюдиціальне значення для суду, який вирішує питання про допустимість доказів.

Довідково-інформаційне та навчальне видання

Укладач
Кірін Роман Станіславович

ГІРНИЧЕ ПРАВО
СИСТЕМАТИЗОВАНИЙ ЗБІРНИК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ
ЧАСТИНА 1.
ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ГІРНИЧІЙ СПРАВІ
(Неофіційне видання)

Верстка – Р.С. Кірін

Підписано до друку 01.08.2016. Формат 30×42/4.
Папір офсет. Ризографія. Ум. друк. арк. 12,6.
Обл.-вид. арк. 12,6. Тираж 100 пр. Зам. № _____

Підготовлено до друку та видруковано
у Державному ВНЗ "Національний гірничий університет".
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 1842 від 11.06.2004.

49005, м. Дніпро, просп. Д. Яворницького, 19.